NAŠA KUĆA ili OBITELJ

NAPISAO
DON VID LEKIĆ,
ŽUPNIK.

NA SVIJET IZDALO DRUŠTVO SV. JERONIMA.

PUČKA KNJIŽNICA

IZDAVANA OD

DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA.

KNJIGA CXCII.

NAŠA KUĆA

ILI

OBITELJ.

NAPISAO

DON VID LEKIĆ.

ŽUPNIK.

ZAGREB.

TISAK „NADBISKUPSKE TISKARE“.

1917.

NAŠA KUĆA

ILI

OBITELJ

NAPISAO

DON VID LEKIĆ,

ŽUPNIK.

NA SVIJET IZDALO

DRUŠTVO SV. JERONIMA.

ZAGREB.

NAKLADA DRUŠTVA SVETOERONIMSKOGA.

1917.

Slovo čitaocu.

Obitelj, slatko ime, puna su ga usta! Zaista nema ništa ljepšega ni važnijega na svijetu od obitelji.

Obitelj je ono gnijezdo, za kojim uzdiše onaj, koji ga je ostavio, a želi ga saviti onaj, koji ga nema; sjeća ga se bogataš i siromah, građanin i seljak. Obitelj je istodobno i jedinica i cjelina, oko koje se okreće sav svijet.

Čim se danas sastanu dva susjeda, dva prijatelja, dva kuma, dva znanca ili dva pobratima, odmah povedu razgovor o svojoj obitelji, o nerodici i neplodici, o bijedi i nevolji, i o svakom zlu, koje nas tare, te uzdišu i govore: »Blažena stara vremena, gdje ste sada!«

I zbilja, naši stari bijahu pobožni i bogobojeći kršćani, marljivi kao pčelice i radišni kao mravi, a živili su u ljubavi i slozi. Dragi Bog dijelio im je zato obilje svojih milosti; u njihovom radu i imanju pratio ih je Božji blagoslov, pa življahu sretno i zadovoljno. A danas?

Mi smo danas otporni i Bogu nezahvalni, lijeni i tromavi, a u svojoj kući nesložni. Stoga nas Bog kara i ne daje nam svog blagoslova, nemamo u kući mira, sklada i ljubavi, a niti u imanju napretka, već našom kućom vlada grijeh i nesloga, koja nas upropašćuje i tjera sa očeva praga, te se potucamo trbuhom za kruhom po tuđem svijetu od nemila do nedraga, a po našoj lijepoj hrvatskoj domovini šire se stranci, kojima se služi i kapa skida.

Naši stari bijahu pravi poštenjaci, vrijedni blaga i zlata, kojima dragi Bog rosio obilje nebeskih milosti i dijelio im zdravlje i sreću u toru i oboru, pa

nijesu znali za bijedu i nevolju, glad i oskudicu; oni su bolesnike dvorili i njegovali, a iskrnjega u potrebi pomagali. A danas?

Mi smo današnjim danom nepošteni, nepovjerljivi i u svemu nemarni, pa nas Bog kara, bije nas svaka tuga i nevolja, a pošteni ljudi mrze i preziru. Mi zbog svojega nemara i rasipnosti trpimo glad i svaki jad, a kuće su nam pune duga, jada i vaja, tuge i čemera.

Naši stari čuvali su se psovke, više nego kuge i kolere, a danas od rana jutra, pa do kasne noći u našim kućama ori se i razleže crna psost tako, da ti se vlasi na glavi ježe. Djeca u kući, pastiri kod marve, orači na polju, kopači, sijači, kosci, volari, stanari, konjari ili domari psuju i opet samo psuju.

Naši stari uzgajali su svoju djecu u strahu Božjemu, učeći ih slušati i štovati starijega, potičući ih na poštenje i rad. U bolesti bila su im djeca zaštita i utjeha, a u starosti čvrsti štap, vrijedna potpora, dični zamjenici. A danas, na žalost, mnogi uzgajaju svoju djecu u bezvjerstvu, zato je zlo i zavladalo širom naše mile hrvatske domovine: kuće su nam živi osinjaci, svađa, nemir, kavga, prkos, neposlušnost, raskalašenost, lijenost, rasipnost, obijest i zloća sve to više širi se, te po tomu ne stoje u obitelji sreće, a blagostanje u narodu propada. Naglo je počeo u zadnje vrijeme naš narod nazadovati, pa budemo li i nadalje trpali grijeh na grijeh, gomilali zloću na zloću, pitajmo se, kakva nas budućnost čeka? Znajmo, da kako nam bijaše zlatna i dična prošlost, a sadašnjost klimava i tužna, tako će nam bit nesretna, žalosna i kukavna budućnost. Stoga naša domovina plače i gorko uzdiše poput Jerusolima: »Oči moje prolijevaju suze, jer sinovi moji poginuše, neprijatelj ih je moj nadvladao.« (Jer. Th. 1. 16.) I opet: »Otvaraju proti tebi usta svi neprijatelji tvoji; oni zviždu i škriplju zubima i govore: proždrimo ga.« (Th. 2. 16.)

Da toj ljutoj rani kakav takav lijek dadem, vodila se je u mom srcu želja, da napišem ovu knjižicu, u kojoj ću ti spočitati glavnije mane, a uz to kazati put do sretnijega, boljega i poštenijega života, da priznaš svoj grijeh, te ne postaneš neprijatelj Božji, pritucalo i potpetalo tuđincima i svojim zavidnicima.

Tom eto namjerom napisao sam ovu knjižicu, koju ti, moj narode, pružam u ruke iz srdačne ljubavi i sažaljenja. Čitaj ju marljivo, pa ćeš u duši okusiti najslađu utjehu, a morat ćeš priznati, da je sve onako, kako pišem.

Pođi dakle, knjižice moja, širom naših hrvatskih sela i gradova. Pođi i pokucaj na svačija vrata, na svačijem se pragu zaustavi i ne dijeli se od svog milog hrvatskog naroda, tog stoljetnog zlopatnika, već svakoga zovi i od sna probudi, svakomu budi ljubezni liječnik, koji bolesniku prepisuje shodan melem, samo da siromašak ozdravi. Ovim ne tražim od nikoga slave ni hvale, nego jedino dobru volju, da se, moj narode, popraviš i sebe opet proslaviš poput naših slavnih otaca, koji su bili Bogu ugodni i zahvalni, a domovini vjerni i odani.

U to ime, mili narode, srdačno te pozdravljam: hvaljen Isus!

U Kominu na Vidovdan 1911.

PISAC.

I.

Ustanova obitelji.

Ovaj divni svijet: sunce, mjesec, zvijezde, zemlju, rijeke i more, ribe u vodi i ptice u gori, travu, bilje i šareno cvijeće, sve je to dragi Bog stvorio na službu čovjeka, koga je načinio na svoju sliku i priliku. (1. Moj.. 1. 26.)

A kad je čovjek vidio, da mu je Bog dao ženu, uskliknu pun radosti: »Ovo je kost od moje kosti i tijelo od mog tijela!« (1. Moj. 2. 23.)

Tako ustanovi dobri Bog u raju zemaljskom obitelj. Tu obitelj, taj prvi brak blagoslovi Otac nebeski svojom rukom. Zapamti si, da taj prvi ženidbeni blagoslov primiše naši praroditelji u nevinosti i svetosti svečano od samoga Boga.

Gospodin Bog ustanovio je dakle obitelj i rekao: »Rastite i množite se, i napunite zemlju.« (1. Moj. 1. 28.)

To je ona obitelj, koju je utemeljio i posvetio sam dragi Bog u vrtu rajskomu. To je ona nerazveziva sveza, radi koje ostavlja sin oca, majku, braću i sestre, a priljubi se ženi svojoj. Ovakova obitelj, ovakova ženidba je sveta i po svom utemeljitelju i po svojoj svrsi. Bog je rekao: »Načinimo mu družicu«, a ne robinjicu, nego čovjeku sličnu i jednaku pomoćnicu, koja će ga pomagati na zemlji. Čovjeku dava ovdje Bog prvenstvo, ali mu ujedno i očituje, da to prvenstvo nije toli uzvišeno, niti moćno, a da ne bi trebalo potpore, sućuti i pomoći na ovom svijetu. Lijepo pristoji mužu, da zapovijeda i odlučuje, a ženi da svjetuje i pomaže. Mužu nije slobodno vlast i moć svoju zlo upotrebljavati i ženu kao sla-

biju tlačiti. Nije žena njegova robinjica, nego zakonita, prava družica, stvorena od njegova rebra, ona ima istu narav, istu svrhu i dostojanstvo kao i muž, samo joj Bog dade i drugih svojstava i drugih darova i sposobnosti.

Pa što ima ljepšega i plemenitijega od obitelji? Otac, majka, brat, sestra, sve ti to srce od milinja rastapa. Ima li čišćih, nježnijih i radosnijih čuvstva, nego li što su povjerljiva naravna obiteljska čuvstva? Je li ikada išta na svijetu bilo svetijega od nazaretske obitelji: Isusa, Marije i Josipa?

Zaista, u sv. Josipu vide oci uzorno pravilo očinske pažnje i brige; u presv. dj. Mariji vide majke uzoran izgled ljubavi i savršene poniznosti, a u Isusu vide djeca uzoran primjer poslušnosti.

Kršćansku obitelj vrlo lijepo opisuje nam sv. Tertulijan: »Združeni svetotajstvom ženidbe, okriјepljeni nebeskim blagoslovom imaju jedan krov. jedno ognjište, jednu kuću, jedno te isto ime, jedno srce, jedan te isti život, ispovijedaju jednu vjeru Krstovu, jedna ih ljubav veže, jedno štovanje obuzima, te im zajamčuje sreću i blagostanje.

Nu žalibože, u današnje vrijeme dostojanstvo obitelji malo se cijeni. U kući se malo Bog slavi i hvali, nego se čuju svakojaki besramni govori, čim se ustanova obitelji vrijeđa i pod petu baca. Besramni govori tako su, na žalost, mah zahvatili, da ih se malo tko stidi. Besramni govori upravo su danas sô i začina pri svakomu radu, u svakomu društvu i veselju. Besramno govori otac i majka jedno pred drugim, pred djecom svojom, a djeca pred roditeljima svojim. Besramno se danas govori na javi i potaji. Ako se danas tko našali, s drugim posprdne, razljuti ili s kim lakrdiju sprovede, nema drugoga načina ni začina do sramotna govora. Poslušajmo samo skup mladeži, pa ti se tu kao iz hambara siplje sramotnija od sramotnije, da pošten čovjek mora uši zatisnuti i na dvor uteći. Ovakove kuće nisu nipošto vrijedne kršćanske kuće, a niti su ovakovi mladići ravni i dostojni drugovi pobožnih i čistih

mladića sv. Stanka Kostka, sv. Vjekoslava, a niti Josipa egipatskoga. Sv. Stanko Kostka, kad bi čuo kakovih besramnih riječi u očevoj kući, zanesvijestio bi, te bi svoje roditelje molio i zaklinjao ovako: »O dragi roditelji, nemojte dozvoliti, da se nečistoćom oskvrnjuje naša kuća!« Sv. Vjekoslav odmah bi ostavio igru i društvo, netom bi čuo kakvu nepristojnu šalu. Sv. Josip volio je tamnovati nevin u tamnici, nego pristati na griješnu i nečistu želju svoje gospodarice. Lijep zato nauk daje stari Tobija svomu sinu Tobiji: »Sinko moj, čuvaj srce od svake nečistoće.« (Tob., 4. 13.) Obitelj, u kojoj se je udomila ova zloća, izgubila je svoju prvobitnu ustanovu i dostojanstvo, crvi i trulež plaća su joj i nagrada. (Sir. 19. 3.)

Drži dakle svoju kuću uvijek krijeposnu na visini Božje ustanove. Izmeti svaku nečistoću: besramne govore, nepristojne lakrdije i neslane šale ispred svojih vrata. . Sv. pismo nazivlje onu kuću bogatom i blaženom, koja čuva svoju prvobitnu ustanovu, te u njoj vlada krjepost i čistoća. Nastoj, da se ispune na tebi riječi sv. pisma: »O, kako je lijep čisti naraštaj! Neumrla mu je uspomena, Bog ga i ljudi cijene.« (Mudr. 4. 1.) Sv. Ambrozije veli: »Obitelj, koja je čista, raj je. A Isus naziva one blaženima, koji su čisti.« (Mat. 5. 8.)

U drugoj opet kući drži se nedjeljom ili kojim drugim svecem, a i poslenim danom, osobito, ako su duge zimske noći, posijelo. Tu se skupi, štono se kaže, šiš i goliš, čeljad svake vrsti bez razlike spola i dobi, pa počnu blebetati i svakoga pretresati do devetoga koljena, ma ni kosti u grobu ne ostanu u miru i pokoju. Ogovaranje i klevetanje, koje je našem svijetu, osobito našoj ženskadiji, svagdanji zanat, griješno je i sramotno, te diže ugled svakoj onoj kući, u kojoj se taj zanat tjera. Koji ogovara i rešeta, pokazuje svijetu svoje gadno srce. »Iz srca, veli Spasitelj, (Mat. 15. 19.) izlaze zle misli.« Takovi su obično glupi i besposleni, jer tko je radin, nema vremena rešetati tuđe mane, nego se radje bavi

svojim poslom. Već prije Isusa lijepo je rekao jedan mudrac: »Dvije torbe nosimo, jednu na plećima s našim, a drugu na prsima s tuđim manama.« Zato uvijek gledamo samo tuđe mane, jer su sprijeda, a na svoje sasma zaboravimo, kao da ih i nemamo.« Mudrac je ovaj pravo rekao. Ima, na žalost, jezičave čeljadi, navlastito ženâ, koje od aršina jezik pruže, pa po vas dan Božji drugoga od pete do glave rešetaju, a svoje mane ne vide. Za takve vrijedi ona naša riječ: »U tuđem oku vide trun, a u svojemu ni brvna.« Ovakovim treba ne samo prišapnuti, nego glasno doviknuti: »Metite najprije ispred svojih vrata, pa tek onda ispred tuđih.«

Ima riječ: »U kakvo kolo dođeš, tako valja da igraš.« I opet: »Kaži mi s kim si, kazat ću ti kakav si.« Zato, moj dragoviću, otvori oči i gledaj, kakva čeljad u tvoju kuću dolazi, te se sa kućanima druže. To osobito vrijedi u današnje žalosno doba, kada mnogi dolaze u runu ovčijemu, a iznutra su, kako veli Spasitelj (Mat. 17. 15.) vuci razdiravci. Izvana su fini i uljudni, i prikazuju ti se na oko bezazleni kao nevini janjci. Na jeziku im med i maslo, a na srcu jed i otrov. Steru ti se, štono se veli, kô obojak pod opanak, sve mile-lale, a srcem: crni vraže. Lukavi su i veoma oprezni, pa ne stupaju otvorena lica, jer znadu dobro, da bi ih svaki pošten čovjek od svog praga otjerao, kad bi ih poznao, kakovi su. Ovakovi će ti svega i svašta lagati, jer im je to prišapnuo otac laži: vrag, koji je bio ubojica duša već od početka. Oni su dosada daleko od tebe stali, jer su te držali za niže biće i za stvora, na kog možeš tovariti, koliko hoćeš i kada hoćeš, i sisali su tvoj životni sok kao pijavice. Sada se k tvomu pragu lukavo približavaju i hvale se, da su prvi pomislili na tvoje nevolje, grade se tvojim otkupiteljima i preporoditeljima. Ali to je na vrbi svirala. Kad bi oni bili potaknuti iskrenom nesebičnom ljubavi, da ti u bijedi pomognu, ne bi bili tako okrutni, te iz petnih žila nastojali, da ti oduzmu dragocijenjeni amanet, najviše blago i jedinu utjehu: utjehu

naime vjere, koja sama može, da te usred brige i glavobolje, tuge i nevolje razabere i utješi, da patnje sadanjega života nijesu ništa prema slavi, koju ćemo postignuti (Rimlj. 8. 18.), jer niti je oko vidilo, niti uho čulo, a niti u srce čovječje ušlo, što pripravi Bog onima, koji ga ljube. (1. Kor. 2. 9.)

Ma koja kršćanska obitelj ne bi cijenila svoje dostojanstvo? Ne će za cijelo biti nijedne naše kuće, koja bi dozvolila, da se u nju ušulja kakav mamlaz, slobodoumnik, laži-goso, himbeni naime prorok, te bi učio drugačiji nauk, nego nas crkva uči, za kojeg kaže sv. Pavao (Gal. 1. 8.), makar on bio anđeo, drži ga izopćenim i protjeraj tog dindušmana od svog praga. Ugledaj se u presvetu Nazaretsku obitelj, te ju uvijek časti i njoj se posveti, štujući ju svetom molitvom i upravljajući svoj život prema uzvišeinm krjepostima, koje nam dade za primjer.

II.

Ženidba svetotajstveno.

Obitelj, kakovu je dragi Bog ustanovio, nije ostala uvijek sretna. Ona pade. Naši praroditelji zavedeni zloduhom prekršiše zapovijed Božju i sagriješiše. A ti i sam kažeš, da jedan grijeh stotinu drugih rađa. Tako se grijesi množili, a čovjek isključen od nebeskog baštinstva, kukavni zlopatnik sve je dublje i dublje padao i svagdano propadao, upleten u još mnoga druga zla, koja prouzrokova grijeh istočni, pa je kršio i naredbe o ženidbi. Nije bilo škole ni mudrosti, koja bi ga bila mogla podignuti, dok srećom nije došao Sin Božji, koji izbavi čovjeka od paklenih veriga i povrati mu izgubljenu milost.

Zloći propalog čovjeka učini Spasitelj kraj. On ne samo povrati ženidbi prvobitni značaj nerazrješivosti, nego ju je uzvisio na svetotajstvo. »Ženidba je veliko otajstvo, kažem pak u Krstu i u crkvi«, veli sv. Pavao.

Čovjek ogreznut u zloći, što je bio jači i snažniji, to je ženu više tlačio, mjesto da ju je štovao i ljubio kao družicu i majku svoje djece, on ju je ponizivao i držao za robinjicu i igračku svoje podle strasti. Zaboravio je na onaj usklik Adamov: »Ovo je kost od moje kosti.« Bilo je naroda, koji su toli nisko bili pali, te su svoje žene prodavali kao marvu na pazaru, a djecu klali i ubijali. Nemoj misliti, da je tako samo kod divljih naroda. Isti Rimljani i slavni Grci, kojima se današnji svijet divi i u zvijezde kuje, nijesu imali pravog pojma o ženidbi. I kod njih je bila žena samo igračka. Nu netom je Isukrst svojim dolaskom na ovaj svijet uništio grijeh i skrhao silu paklenoga kneza, osuđenom čovječanstvu odmah su spali okovi hudog ropstva i bi mu povraćena izgubljena milost.

Tada čovjek kao prenut iz dugog mrtvila, ugleda svijetlo istine, za čim je od toliko vijekova željno uzdisao, uskrsnu u njemu svijest novoga dostojanstva, oćuti mu srce slatku utjehu, kad je Spasitelj ženidbu na svetotajstvo uzvisio. Učeni Bossuet razmatrajući ženidbu kao svetotajstvo reče: »Ženidba je uzvišena, nije više razdijeljena, takov posvećeni vez razvezuje samo smrt i ne trebaju djeca da se boje, da će im majka biti otpuštena i druga žena na njezino mjesto postavljena.«

Gospodin Bog je dakle združio muža i ženu zajedno u početku, a Isus, Sin Božji ovaj nerazvezivi vez na čast svetotajstva uzvisio, podijeliv im k tomu sve potrebite milosti. Njih razlučiti, u njihov vez dirati, značilo bi Božje djelo dirati. Iz ovog slijedi, da je ženidba novog zavjeta, t. j. ženidba u našoj svetoj katoličkoj crkvi sakramenat, po kom se dvoje slobodne krštene čeljadi: muško i žensko, zakonitim načinom uzimlju i osobitu vrhunaravnu milost dobivaju, da mogu teške dužnosti ženidbenoga zvanja prema sebi i djeci svojoj sve do smrti vjerno ispunjavati.

Što je htjeo Spasitelj polučiti, kad je uzvisio ženidbu na čast svetotajstva? Prije svega htjeo je

utemeljiti sretan obiteljski život; htjeo je ženu osloboditi od hudog ropstva i potištenosti, i povratiti joj prvobitnu čast u obiteljskoj kući; htjeo je ovaj nježni ženski stvor učiniti plemenitom družicom mužu, a muža oplemeniti po ženi. Kad bi muž držao ženu u potištenosti, ili kad bi žena stala prisvajati prava muževa, onda bi obitelj izgubila svoju veličinu i dostojanstvo. Zato treba, da muž uvijek svoju ženu ljubi i štuje kao zakonitu družicu, a žena da ljubi, štuje i sluša svoga muža kao glavu i domaćina. Sv. Franjo Saleški upeljuje ovako: »Ljubite se, veli, onom ljubavlju, koju Duh sveti u sv. pismu preporučuje. On ne veli: ljubite se naravnom ljubavlju, je to čine i životinje, a niti veli: ljubite se čovječanskom ljubavlju, jer to čine i pogani, nego veli: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio crkvu! Žene, ljubite muževe svoje kao što je crkva ljubila Krsta.« Žalosno bi zaista bilo obiteljsko stanje, kad muž i žena ne bi u ljubavi živjeli.

No još više učinio je mili Isus. On je sakramentom ženidbe stavio temelj ćudorednosti, po ovoj svetoj svezi stavio je granice ljudskoj nepostojanosti, a uzdu strastima. On htjede, da zaštiti cijelo čovječansko pokoljenje, da ga blagoslovi i posveti, pošto mu je svetotajstvom ženidbe utemeljio nepovrjedivu slogu i mirni zadružni život, i osigurao toli potrebiti odgoj djece, koji se bez ljubavi i sloge roditelja i bračne zajednice ni pomisliti ne da.

Nego žalibože, mnogi se dandanas pri ženidbi zlo vladaju. Kada roditelji žene sina ili udaju kćer, malo ili nimalo ne pitaju, je li sinu po volji izabrana djevojka ili kćeri momak, kakovi su jedno i drugo sa poštenjem i pobožnošću, nego najprije računaju na vremenitu korist i iz kakova su d v o r a. Samo ako je mladić ili djevojka iz bogate kuće, natjeruje se ponajprije milom, onda silom, da u mladencima duša vehne, a srce puca i gorko cvili. Jedno i drugo moraju se uzeti, pa ne mogu ni živjeti ni umrijeti, uvijek svađa, kavga i spočitavanje, pa ili u vodu ili u goru. Muž uz neljubljenu ženu strančari, prezire

ju i progoni, a žena jad jaduje, cvili, kuka, suze prolijeva i roditelje proklinje, dok konačno u očajnosti strmoglavi u nesreću i propast. Takova ljubav nije dostojna svetog sakramenta. Zar je svetotajstvo ženidbe trgovina? Zar se ljubav prodaje za blago, novac ili imutak? Lijepo veli zato naša mudra poslovica: »Nije blago ni biser ni zlato, već je blago, što je srcu drago.«

Ljubav radi blaga, bogatstva ili ugleda, rijetko je kad trajna; takova ljubav rijetko kad rađa pravu bračnu sreću. Mudri Salamon veli: »Bolje je malo sa ljubavlju i strahom Gospodnjim, nego veliko blago s nemirom.« (Poslov. 11. 4, i 15. 16.) Kad je ljubav iskrena, onda se za osobu ljubljenu dragovoljno podnose sve nezgode i nevolje. Imamo zato lijep primjer u sv. pismu, koje nam pripovijeda, kako je Jakov dragovoljno tešku službu kod Labana još sedam godina obavljao, samo da dobije Rahelu za ženu.

Zaista »ženidba je veliko otajstvo, ali u Krstu i u crkvi«. (Efež. 5. 12.) Zato je crkva katolička uvijek vjerno čuvala i čuvat će ovu nauku kao zenicu oka svoga.

III.

Strah Božji je temelj obitelji.

Čita se u biblijskoj pripovijesti, da je kralj Ahab bio najgori od kraljeva izrajelskih. On je bio oženjen sa Jezabelom, kćerju kralja Sidonskoga, bezdušnicom i bezobraznicom. Kraljev dvor i Izrajelci ne klanjahu se samo zlatnim teocima, nego pače prinašahu gadne žrtve sidonskim idolima. A zašto je narod onda bio toli duboko pao i zalutao? Zato, što je izgubio bio strah Božji. I u današnjim našim mnogim obiteljima nema straha Božjega. Poviriš li u koju kuću, to ti je živi pakao; svađa, nemir, kavga, zloba, prkos, nesloga i neposlušnost u njoj se udomila, jer je nestalo straha Božjega.

Stoga nam sv. pismo ništa toliko ne preporučuje, koliko strah Božji. Svakomu od nas Duh sveti progovara: »Sinko moj, Boga se boj.« (Crkv. 24. 26.) Nu znaj, da nije dosta samo malo bojati se Boga, nego »u cijeloj duši tvojoj Boga se boj«. (Crk. 7. 31.) Tako Duh sveti opetuje po sto puta. »Dođite djeco i slušajte me!« (Psal. 31. 12.) »Strah Božji je nepredobitni toranj.« (Posl. 24. 21.) »Strah Božji izgoni iz kuće grijeh, a koji je bez straha Božjega, poginut će.« (Crk. 1. 27.)

Naši stari slavni oci i djedovi bili su puni straha Božjega, pa su bili neustrašivi, jaki i srčani, nijesu imali nikakova obzira ljudskoga, nego su hrabro za krst časni i slobodu zlatnu sve na ovom svijetu, pa i vlastiti život žrtvovali kao mučenici, a to sve zato, jer su u svom srcu imali straha Božjega.

Hoćeš li dakle, da ti bude obitelj sretna, djeca poslušna i dobra, a u kući sve cvalo i napredovalo? Boga se boj, jer onima, koji se Gospodina boje, bit će dobro, a u dan nevolje Bog će ih sačuvati i od zla izbaviti. (Crk. 23. 1.) Hoćeš li, da ti u kući ništa ne pomanjka, što ti je potrebno? Boga se boj, jer koji se boje Gospodina, nemaju oskudice. (Psal. 33.) Želiš li dug život? Boga se boj, jer strah Božji dodat će dane, a godine bezbožnikove skratit će se. (Posl. 10. 29.) Želiš li napokon sretnu i blaženu smrt? Boga se boj, jer koji se Boga boji, bit će mu dobro u zadnji čas.

Blaženi, koji se Boga boje! Gle starca Eleazara, koga toliko hvali sv. pismo! On je volio umrijeti, nego dragoga Boga uvrijediti. Gle sv. Josipa, gdje odbija napast griješne gospodarice! Otkud mu ta jakost? »Kako mogu, govori on, činiti zlo ovo i griješiti proti Bogu momu?« Gle, čiste i krjeposne Suzane, kako brani svoju čistoću! Što joj daje toliko snage? »Bijaše bogabojeća«, kaže sv. pismo. A hrabroj Juditi, koja se čista i neoskvrnuta vrati iz raskalašene vojske s glavom Holofernovom u ruci, veli se u sv. pismu: »Bojaše se Boga.«

Svaka dakle kršćanska obitelj neka duboko usadi

u srce strah Božji. »Mudar muž boji se.« (Posl. 14, 17.) »A žena, koja se boji Boga, hvalit će se.« (Crk. 31, 30.) Sv. Tobija najprije se pobrinuo, kako će sinu svomu već od malenih nogu uliti u srce strah Božji. A kad je sinčić ponarastao i opet ga na ništo toliko nije sokolio, koliko na sv. strah Božji. Čuj oče i majko, kako je on često svjetovao sina svoga: »Ne plaši se, sinko moj, siromašan, istina, život živimo, ali mnoga ćemo ipak dobra imati, budemo li se Boga bojali... i dobro činili.« (Tob. 4. 23.)

Znajte, dragi roditelji, da ne možete za djecu ljepšega nakita priskrbiti, a niti joj ljepšu baštinu ostaviti od straha Božjega, jer boje li se Boga, ne će raskalašeno živjeti, pa sve kad bi u kakvu nevolju pali, kanit će se besposlice, a prihvatit će se Boga i bližnjega, upotrebljavat će vrijeme dobro, te će uz pomoć Božju biti vaša djeca sretna na ovom, a presretna na drugom svijetu.

IV.

Obitelj ima biti kao crkva Kristova.

Svaka kršćanska kuća mora biti kao crkva Božja. Zato sv. Pavao piše Kornićanima: »Ne znate li, da ste vi crkva Božja i duh Božji da pribiva u vami.« (1. Kor. 3. 17.) Kako je dakle u crkvi Božjoj, tako ima biti u kući ili obitelji kršćanskoj.

Gdje se god vidi u kući križ, znak je, da je to kršćanska obitelj. »Križ je, veli sv. Krizostom, zastava spasa, slavlje Krstovo, lovor kršćanskih kuća.« Treba dakle iz kuće sve nepristojne slike odstraniti, a sveti križ na pročelje kuće postaviti. Blizu vrata neka uvijek stoji posuda blagoslovljene vode. Sobe neka budu urešene slikama bl. dj. Marije, zatim obiteljskoga zaštitnika ili drugih svetaca i svetica Božjih.

1. **U obitelji kao u crkvi ima se Bogu moliti.** Spasitelj nam čisto i bistro govori: »Što god uz-

molite u ime moje, dat će vam se.« (Iv. 14. 16.) I opet: »»Molite i dat će vam se, kucajte i otvorit će vam se.« (Mat. 7. 8.) Zato sv. Pavao piše Kološanima (4. 2.), da budu postojani na molitvi. Obiteljska skupna molitva osobito je Bogu ugodna, jer sam Spasitelj kaže: »Gdje su dvojica ili trojica u ime moje sabrani, tu sam i ja.« (Mat. 18. 20.) A što može manjkati onoj obitelji, u kojoj vlada i kraljuje dragi Bog? Stoga ne bi smjela nijedna obitelj nikada propustiti skupnu svetu molitvu. Prva je dužnost čovjeka, da Boga ljubi, njemu služi i dušu si spasi. Zaludu ćeš se mučiti po cijeli Božji dan, ako dragi Bog trude ne blagoslovi. Zato dakle treba Boga moliti za njegovu milost i sveti blagoslov. Nemoj kazati, da nemaš vremena svaki put moliti se dragomu Bogu. Zar ne bi mogli kućani ne samo zimi, već i ljeti, kad su teški poljski poslovi četvrt sata ili barem 10 časaka posvetiti molitvi? Zar nemate vremena, da u jutro prije rada, a u večer prije počitka pozdravite bl. Gospu i preporučite se dragomu Bogu? Zar ne može otac, mati ili koji drugi član obitelji prije i poslije jela na glas izmoli propisane molitvice? Ti, dragi seljače, najbolje znadeš, koji motikom i mašklinom prevrćeš zemlju i krvavim žuljevima zaslužuješ svagdanji krušac, koliko je potrebna sveta molitva, da ti Otac nebeski blagoslovi trud i rad, a odstrani svaku nepogodu vremena, koja bi polje i vinograde mogla uništiti.

2. **U obitelji kao u crkvi mora se žrtvovati i volji Božjoj podvrći.** Iskustvo nas uči, da ovaj svijet nije drugo nego jezero patnja, prava dolina suza. Kolike brige zadaju djeca! Ako su k tomu još neposlušna, eto sto jada! Ali sve te patnje moramo Gospodinu Bogu žrtvovati, smatrat ih ili za pokoru grijeha ili za kušnju, kojom hoće Gospodin da iskuša našu vjernost kao nekoč Joba i starca Tobiju. Blaženi Suzo reče: »Draže mi je biti po volji Božjoj, nevoljan crv zemaljski, nego li serafin po volji mojoj.« Okrunjeni prorok vazda je spreman bio izvršiti volju Božju. »Spravno je srce moje, Bože,

spravno je.« (Psal. 107. 2.) On je uvijek Boga molio, da ga nauči vršiti volju njegovu: »Uči me činiti volju tvoju.« (Psal. 142. 10.) A Spasitelj je jasno kazao: »Koji god volju moga Oca čini, onaj je moj brat, moja sestra i majka.« (Mat. 12. 50.) Kad su svete mučenike Epikteta i Antona željeznim kukama mučili, ne rekoše drugo, nego: »Gospodine, neka bude volja tvoja.« A sv. Lovre, kad su ga na gradilima pekli, reče: »Okrenite drugu stranu, ova je već gotova.« Sv. Tereza često bi vapila: »Gospodine ili trpjeti ili umrijeti.« Sv. pak Magdalena de Pazzi govorila bi: »Trpjeti, to je život moj.« A nije li Isus posvema se volji oca nebeskog predao i najveće muke trpio? Predajte se dakle sasvim volji Božjoj, jer je vaše posvećenje volja Božja.« (1. Teš. 4. 3.) Obitelj, koja se volji Božjoj podvrgava, već na ovom svijetu se sjedinjuje i uživa raj, niti ju išta može uznemiriti. »Ništa ne će pravednika uznemiriti, što mu se god dogodi.« (Posl. 12. 21.)

3. **U obitelji kao u crkvi treba vjeronauk učiti.** Dobri roditelji najviše će se brigati, da im djeca nauče sve ono, što moraju vjerovati i činiti, da se spase. Najprije treba djeci uliti u srce strah Božji i usaditi poglavita otajstva svete vjere: da je samo jedan Bog, da su u Bogu tri osobe: Otac, Sin i Duh sveti. Zatim, da je Sin Božji postao čovjekom i da nas je svojom smrću na križu otkupio, da Bog dobro vijekom nagrađiva, a zlo vijekom kazni. Onda djecu treba učiti: »Oče naš, zdravo Marijo, vjerovanje« i druge molitve. Ne valja se tješiti, da će djeca sve o Bogu i o vjeri u školi naučiti. Jok! Varate se! Ne u školi, nego u obitelji, u rođenoj kući pravo je mjesto, gdje se djeci pravi nabožni kršćanski duh ucijepi. Ne valja se ispričavati, da su djeca još malena i neuka. Čim dijete počne tepati, pripovijedaj mu stvari o Bogu i ulivaj u dušu njegovu strah Božji. Gledajte sliku sv. Ane. Uz nju stoji djetešce bl. dj. Marija i čita u otvorenoj knjizi. Ona vam je uzor dobre majke.

4. **U obitelji treba da bude osobito mladež čedna i skromna.** Kao što poljska ljubica u skromnosti

svojoj niče, raste i raspupa se između grmlja i drače, te onako čedna i neviđena svakog putnika svojim miomirisom zanese; tako svi članovi u obitelji, osobito mladež jednog i drugog spola, a navlastito djevojke moraju biti čedne, skromne i ponizne u samoći svoje kuće, da ih samo izabrane krjeposti na daleko slave. Komu bude mladost krjeposna i časna, starost će mu biti krjeposnija i časnija. A komu bude mladost sramotna i griješna, ne će mu ni starost biti bolja. Ovu istinu i sam priznaješ, govoreći: »Čemu čovjek navikne u mladosti, tomu lasno ne odvikne ni u starosti.« Čuvaj nada sve čistoću, taj dragocjeni biser, najljepši cvijet i ljiljan, jerbo po riječi sv. Pavla (1. Kor. 4. 7.) nosiš to skupocjeno blago u lomnoj posudi, t. j. u krhkom tijelu. Pazi, da tvoj krasni cvijet nevinosti ne ofuri ma i najmanji mraz svjetovnih opačina. Mudri Salamon veli: »Duša, koja živi u čistoći, nadmašuje sve na ovom svijetu.« (Posl. 26. 19.) Ljubite dakle samoću, cijenite čednost, čuvajte sjaj i nevinost vaše duše; vaše življenje neka bude zrcalo kršćanske krjeposti, vaš glas, pogled, hod, sve i sve mora biti tako čedno i pristojno, kako ćete izgledati kao neka anđeoska bića. Sv. Janja već u trinaestoj godini bila je toli krasna i dražesna, puna svih vrlina i krjeposti, te su za njom ginuli i otimale se oči rimskih plemića. O koje krasno djevojče na duši i na tijelu! Ne znaš čemu da se više diviš, bistrini uma, nježnoj i plemenitoj duši, ili krasoti tjelesnoj. Svatko joj se divi i laska. Tko ju je god vidio, rekao bi: »Sretan onaj, komu ona bude ruku dati i pokloniti svoje srce.« Sin rimskog načelnika imenom Prokop prvi se usudi zaprositi to krasno djevojče, ali ga ona odbije, jer da je odabrala već drugoga, komu je poklonila srce svoje. Sav protrne i ražalosti se, kad je razumio, da je njezin zaručnik Isukrst. Bržebolje pritaji Prokop svoj gnjev, pa stane nagovarati ju laskavim riječima i darivati joj zlato, biser i drago kamenje, ali sve zaludu. Pa kad nije mogao milom, pokuša silom; optuži ju, da je kršćanka. A kad joj se poganski sudac zaprijetio najgroznijim mukama, dr-

žeći, da će joj time srce osvojiti, ona mu reče: »Isus je moj zaručnik, koji je ljepši od sunca. On je moj, ja sam njegova.« Tako reče i od krvničke ruke rađe umre.

Djevojka urešena vrlinama i kršćanskim krjepostima, jednoč će moći usrećiti i druge. Muž će naći u njoj pravu ženu, koja će biti dobra, poštena, uzorna, marljiva i štedljiva, te će biti sretno ono dijete, koje ju bude majkom nazvati moglo. Pravo je rekao Napoleon: »Budućnost djeteta djelo je njegove majke.«

5. **U obitelji kao u crkvi treba uvijek čitati samo dobre knjige.** U današnje doba zavladala je svijetom vrtoglavica za čitanjem. Dakako, čovjeku treba i duševne hrane; čitati je potrebno, zabavno i korisno. Zato čitaj i oprezno postupaj n e k a o l u đ a k, v e ć k a o r a z b o r i t. (1. Kor. 11. 1.) Povijest i žalosno iskustvo svih vijekova uči nas, da je zlo štivo, osobito gnjusni romani i novine činili strmoglaviti učene i krjeposne ljude. Tko otrov pije, krv mu otruje, a tko se sa zmijom igra, otrovni ga zub pecne. Sinovi tmina znadu, u kom grmu zec leži; zato su u naš plemeniti hrvatski seoski puk unijeli zlo štivo, tu kužnu duhovnu zarazu. Otrovno cvijeće, zlo naime štivo nariva mu se na svakom putu, smješkajući se na oko bezazleno, pokazujući najljepše boje nebeske duge, dok ga otruje i povuče u ponor. Treba dakle da svaka obitelj bude osobito oprezna, te otvori oči i gleda, koje knjige, koje li novine dolaze u kuću, što čitaju kućani, osobito mladež, jer iz opakih knjiga i novina pije smrtonosni otrov, gubi vjeru, strah Božji, nevinost i svetu čistoću. Otac si, majka si, domaćin si, pazi, molim te, na svoju djecu i kućane svoje. O živu glavu ne daj, da se u tvoju kuću ušulja kakva zla knjiga, nečisti roman, slabe novine i listovi, koji nisu prožeti čistim kršćanskim duhom. Imamo i mi, hvala Bogu, dobrih knjiga i novina. Svetojeronimsko društvo svake godine dade ti u ruke po 4—5 dobrih knjiga za cigle dvije krune, ili ako platiš jednom za uvijek

samo 12 kruna. Čitaj dakle samo dobre knjige i katoličke listove, pa se ne boj silnih vijora i oluja, onih velikih naime pogibelji, što ti prijete sa strane paklenih poslovača, koji svojim lažima svuda siju sjeme đavolske razvraćenosti, svuda steru zasjede i sapinju društvo u mrežu svoju i nastoje iz petnih žila, da sasvim iščupaju iz srdaca spasonosni Isusov nauk.

6. **Obitelj ima biti kao crkva slika kraljevstva nebeskoga.** Kao što je dakle u nebu kod dragoga Boga, tako mora biti i u obitelji. U nebu je lijepi red, lijepi sklad, svi su poslušni i podložni Gospodinu Bogu, svi su u međusobnoj svetoj ljubavi. Takav red, takav sklad, takva poslušnost, sloga i iskrena ljubav mora biti u svakoj kući. U nebu vlada potpuno zadovoljstvo. Tako mora biti i u svakoj obitelji. Bog je naš dobri otac. On nas ljubi i udešuje, kako je za nas najbolje. Sv. Pavao veli: »Znamo, da onima, koji ljube Boga, ide sve dobro.« (Rimlj. 8. 28.) Koji služi dobrog, pravednog i milosrdnog gospodara, mora da sveđer bude radostan i veseo. Kršćansko je veselje plod čestita srca i mirne duše. Ova radost, ovo duševno veselje ima biti u kršćanskoj obitelji. Sv. Frano saleški kaže: »Misao, koja smućuje, ne dolazi od Boga, koji je kralj mira i prebiva u ljubomirnoj kući.« Veseli se dakle kršćanine u obitelji svojoj, ali sveđer u Gospodinu Bogu svomu.

V.

Bračna sloga i ljubav.

»Tri stvari, veli Gospodin, mile su mi: sloga među braćom, ljubav prema iskrnjemu i lijep sporazum među mužem i ženom.« (Crk. 25. 12.) I zbilja, u kojoj je obitelji mir, ljubav i sklad, tu je i blagoslov Božji, gdje se svako imanje brzo množi. To i sami priznajemo mudrom poslovicom: »Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari . . .«

Da se uzdrži ljubav i sloga u kući, treba na ovo paziti. Muž je glava i gospodar žene, a kao takav treba da ju tako vodi. Muža treba da ravna mudrost i ljubav. Razborit muž ne će odmah povjerovati zlo, ako mu ga tko, možda iz zavisti ili osvete kaže o njegovoj ženi. On će u tomu biti vrlo oprezan, pa ne će zbog toga svoju ženu nemilosrdno progoniti, tući ili zlostavljati, nego će ju rađe oprezno i ljubezno opomenuti. Kaže naša riječ, da se ne gasi vatra slamom, nego vodom. Muž dakle ima sa svojom ženom postupati kao sa svojom vjernom pomoćnicom i družicom, a ne kao sa sluškinjom i robinjicom.

Muž je dužan u svemu sporazumno sa svojom ženom u kući raditi. Ali na žalost, mnogi muževi zaboravljaju na ovu dužnost, jer sve rade bez savjeta svoje žene. Kod prodaje, kupovanja i sličnih prilika nikada se muž sa ženom prije o tomu ne porazgovori, a niti sporazumije, kao da žene i nema u kući, već sve radi po svojoj volji. Progovori li žena ciglu riječ, muž se na nju izdere, da su njezine guske i kokoši, a za drugo ne mora znati, a niti svoj nos svagdje zabadati. Ima ih i takovih, koji iz prkosa ne će da slušaju savjet svoje žene, kao da je ona kakovo niže biće i ludo stvorenje, koje ne vidi dalje od nosa. Takovi obično govore, da je ženi mudrovati kod lonaca u kutu, a ne u kući kod stola. Savjetuje li što pametna i trijezna, muž joj toga ne prizna je, već se na nju dere i viče: »Šuti, ženo, kad ti je duga kosa, a kratka pamet. Ne zvrndaj kô muha po praznu loncu.« Tu borme ne može biti bračne sloge i prave ljubavi.

Mužu, kao kuće gospodaru, dužnost je, da se brine za sve u kući. Valja dakle da je razborit, vrijedan, uredan i štedljiv. Sv. Pavao piše svomu učeniku Timoteju ovako: »Tko se ne brine za svoje, osobito ukućane, zatajio je vjeru, te je gori od nevjernika.« (1. Tim. 5. 8.) Ako je dakle muž lakouman, lijen, neuredan, rasipan, kako može ukoriti svoju ženu radi neurednosti, lijenosti, lakoumnosti i

sličnih pogrješaka, a pogotovu, ako je ona valjana i uredna?

Tako je s mužem, a sad ćemo viditi, kako se ima vladati žena. Žena mora da sluša i poštiva svoga muža kao svoju glavu i svoga gospodara. Razumna dakle supruga ne će se uzvisivati nad svojim mužem, nego će se kao prava domaćica uvijek ravnati po njegovoj volji, te riječju i djelom štovati ga i slušati. Žena osobito ima biti m i l a, l j u b e z n a, b l a g a, u s t r p l j i v a, k r o t k a i p o n i z n a, a nipošto jezičava, neustrpljiva i oporna. »Strpljen spašen« naša je riječ. A Spasitelj kaže: »U strpljivosti spasit ćete duše vaše.« Tko nije ustrpljiv, nemirne je i nepokojne duše. Što je žena ustrpljivija i poniznija, muž će ju više ljubiti i uzvisivati. Prava žena pripisat će mužu svoju vlastitu diku i hvalu, da mu samo osvijetla obraz i pošteno ime. Muž će ju tako rado imati, i paziti kao zenicu u oku, a svekar i svekrva će ju hvaliti i — štono se kaže — na dlanu nositi. Neki učeni pisac prilikuje muža hrastu, a ženu bršljanu. Hrast raširuje na daleko svoje grane, a bršljan se ovija oko hrasta, te mu je lijep ures. I mudri Salamon kaže: »Vrijedna žena kruna je mužu svomu.« (Posl. 1. 4.)

Ako si, ženo, ohola, mušičava, svadljiva i neustrpljiva, te muža napadaš svojim ujedljivim jezikom, to ćeš ga svojom vikom i cikom tako razljutiti, pa će te izgrditi i još izlemati. Ako ti je muž jogunast i srdite naravi, ti onda imaš biti još ustrpljivija, tako ćeš ga ublažiti i upitomiti. Kad se jednom neka žena potužila jednomu redovniku na surovost svoga muža, reče joj: »Idi kući! Jezik za zube, budi ustrpljiva, pa će tvoj muž bolji biti.« A komu nije poznata ona priča o čudotvornoj vodi? Neka jezičava žena potužila se svomu župniku na jogunluk svoga muža, moleći ga za savjet, što da čini, da ju unaprijed muž ne zlostavlja. Župnik poznajući njezin zao jezik, dade joj punu bočicu vode i reče joj: »Ako se kad tvoj muž razljuti, uzmi brzo iz ove bočice čudotvorne vode u usta, ali nipošto

nemoj ju progutati, dok se god tvoj muž ljuti i viče, pa te ne će nikada tući. I tako se dogodilo. Dok je žena imala puna usta vode, nije mogla muža dražiti, pa joj je dobro bilo. Ponizna i krotka žena je anđeo mira, sloge i ljubavi, zato će ustegnuti svoj jezik, da iskru još više ne uspiri i kućni mir ne razori. »Blaženi krotki, jer će oni zemlju posjedovati.« (Mat. 5. 4.)

Ako je muž rasipnik, pijanac, psovač ili bludnik, žena smije, dapače je dužna svoga nevaljaloga muža opomenuti i ukoriti, ali ljubezno, milo, oprezno i u zgodno vrijeme. Sv. Monika imala je vrlo rasipnoga i raskalašenoga muža, ali krjeposnim svojim življenjem, pobožnom i ustrajnom molitvom i blagim opomenama na shodno vrijeme poluči uspjeh tako, da se je posvema obratio i drugima za uzor služio. I muž ženine mane i žena muževe pogrješke neka strpljivo podnosi, jer jedno i drugo ima u svojoj torbi punu pregršt manâ. Zato veli sv. Pavao: »Nosite breme jedan drugoga, i tako ćete ispuniti zakon Krstov.« (Gal. 6. 1.)

U crkvi pred oltarom svečanom zakletvom zavjerili ste se, da ćete uvijek do smrti u pravoj ljubavi i slozi živjeti. Koji dira taj dragocjeni ženidbeni amanet, koji sije razdor među vami, taj vam je najljući dušmanin. Ima li kakva razmirica između vas, to raspravite i sami izravnajte u četiri oka u svojoj kući. Zašto treba da za to znade živa duša u selu ili susjedstvu?

Gospodin Bog usadio je iskru ljubavi, po kojoj se muž i žena iskreno ljube. Perzijski kralj Cir pobijedi u bici kralja Tigrana, te ga skupa sa suprugom zarobi. No kralj nije s njima postupao kao s drugim zarobljenicima, nego prema njihovu zvanju. Jednoč pri objedu upita Cir posve ljubezno Tigrana: »Što bi dao, da tvoju ženu pustim na slobodu?« U tren oka odgovori Tigran: »Da je Armenija još moja, dao bih cijelo kraljevstvo, ali pošto sam ja izgubio u nesretnom boju, dajem ti za slobodu svoje ljubezne žene svoj vlastiti život.« — Taj krasni odgovor ganu Cira, te je obadvoje odmah na slobodu pustio i Armeniju, to njihovo kraljevstvo, povratio im. A tko da se ne divi odgovoru one vrijedne domaćice, kojoj družice rekoše: »Kako možeš dan i noć u toli teškoj bolesti muža dvoriti?« »Zar vi mislite, odgovori ona, da ja ne ljubim svoga muža? Zar se ja nijesam zaklela u crkvi pred žrtvenikom, da ću ga do smrti uvijek jednako žarko i iskreno ljubiti? Znajte, da ću ja svojim životom nastojati, da produljim njegov život.«

Tako je to. Pravoj svetoj ljubavi mjere ni kraja. Neki sedamdesetgodišnji starac, koji je preko 40 godina sretno sa ženom živio u ljubavi, posve ozbiljno reče: »Sada moju babu iskrenije i srdačnije ljubim, nego li što sam ju ljubio na vjenčani dan.« Pravo kaže sv. Pavao: »Ljubav je vez savršenosti.« (Kološ. 3. 14.) Takova sveta ljubav pripravna je na svaku i najveću žrtvu, niti ima sile, koja bi ju mogla oboriti, jer je ljubav, kako veli sv. Pavao, ustrpljiva, dobrostiva, nije nenavidna, ona ne radi nerazborito . . ., nije sebična, ne srdi se, ne misli o zlu, ne raduje se laži, a ljubi istinu. Ljubav sve trpi, svemu se nada, sve podnosi. Ona ne prestaje nikada. (1. Kor. 13. 4.)

VI.

Obitelj krjeposna.

Obitelj, u kojoj vlada krjepost, sveta je, Isus u njoj vlada i svi se članovi međusobno pomažu i posvećuju. U takovoj kući je bogoljubni i kršćanski život; roditelji po srcu Isusovu nadziru djecu i ukućane svoje, upućuju ih na strah Božji i ršćansko sveto življenje, a i sami sveto živu u bračnoj vjernosti, vršeći zapovjedi Božje i crkvene.

1. Obitelj treba da resi bračna vjernost. Ova krjepost pred Bogom i ljudima je najljepši ures. Lijepo je Booz kazao o svojoj zaručnici Ruti: »Ti si od Boga blagoslovljena. Cijela varoš znade, da

si ti krjeposna žena.« A tko se ne sjeća iz biblijske povjesti one čiste i vjerne Suzane, koja je pripravna bila prije vlastiti život izgubiti, nego li se ogriješiti o ženidbenu vjernost? Krivo optužena bila je osuđena na smrt, te su ju vodili na stratište i bila bi ıevina pala žrtvom, da ju ne bude Danijel u dobar čas spasio.

2. Kako je ženidba sveta, tako je **vjerolomstvo** strašan grijeh. Sv. Pavao izričito kaže: »Žena nije gospodar svoga tijela, nego muž, tako i muž nije gospodar svojemu tijelu, nego žena.« (1. Kor. 7. 4.) A Isus je u evanđelju kod sv. Matija kazao: »Tako nijesu više dvoje nego jedno tijelo.« Žena ili muž, koji svetu vjernost prekrše, sreću su za uvijeke zakopali, obraz ogarili, poštenje pod petu bacili, Bogu i ljudima omrzli. »Sve za obraz, a obraz za ništo«, kaže naša poslovica. Gospodin Bog preljubočince strašno kara. »Ako tko učini preljub s tuđom ženom, neka se pogubi i preljubnik i preljubnica.« (3. Moj. 20. 10.) Mislit ćeš, da je stari zavjet bio odviše strog. Tada se reklo: oko za oko, zub za zub, život za život. Ali ni u novom zavjetu preljub nije postao manji grijeh. Sada je kud i kamo ženidba svetija, nego li u starom zavjetu, jer je ona od Isusa uzdignuta na svetotajstvo. Čuj, kako i u novom zavjetu sv. Pavao govori: »Preljubnici ne će unići u kraljevstvo nebesko.« A sv. Ivan Zlatousti veli: »Preljub je ubijstvo, pače još ružniji čin, nego ubijstvo.« Isti pogani nijesu preljub trpjeli. Car Aurelijan dao je odmah objesiti nekog vjerolomnog časnika. Lacedemonski zakonodavac Likurgo nije htjeo za preljub niti zakona dati, on bo reče: »Moj narod ne može takov grijeh počiniti.« Kuća, u kojoj je vjerolomstvo, živi je pakao. Psovka, kletva, plač, jauk čuje se svaki dan. Sv. pismo veli: »Preljubnik stiče si rugo i sramotu, a prokletstvo ne će mu iz kuće izaći.« Čim je David sagriješio, odmah mu Bog po proroku Nathanu poruči: »Mač ne će ti izaći iz kuće.« — Budi dakle, moj narode, krjepostan. Idi stazom zapovjedi Božjih i vapi s pro-

rokom: »Gospodine, vodi me na stazu zapovjedi svojih, jer mi je ona omilila... Mile su mi zapovjedi tvoje, pravdom svojom oživi me!« (Psal. 118, 35; 37, 40.)

3. Da postoji čvrst temelj ljubavi u krjeposnoj obitelji, treba se nada sve čuvati **ljubomornosti**, jer ako ta nesreća među mužom i ženom zavlada, stvoren je u kući živi oganj. Zaleže li se taj crv u obitelji, tada izgrize svaku krjepost, a stvori tugu i čemer. Pravo kaže mudri Sirah: »Žena ljubomorna prouzrokuje u kući tugu i jad.« A Salamon veli: »Bolje je biti sa zmajem i lavom, nego sa ljubomornom ženom... Svaka zloća malena je prema zloći žene.« (Posl. 25. 77.) Zmija ljutica u njedrima je manje pogibeljna, nego li ljubomornost među mužom i ženom. Otrovna zmija može pecnuti i otrovati samo tijelo, dočim ova rak-rana otruje i dušu i tijelo. Kako bi ti bržebolje otrovnu guju iz njedara izbacio, da te ne pecne, tako odmah iz srca izbaci ljubomornost prije, nego li te otruje, da sretno bračni život spasiš i krijeposno u kući živiš. Koliko puta sva kavga, huka i kuka, graja, vika i krika nijesu drugo, nego, štono se veli, šurke kume Jurke, nedosnovane i netemeljite sumnje. Stoga ako se došulja k tvomu pragu kakova kôna, kojoj je trn u oku bračna tvoja sreća, pa ti stane na mile-lale iz svoje laži-torbe prosipati kao prava pravcata zmija zeleni jed i otrov, da razori krjeposno vaše življenje i obiteljsku sreću, stani petom na glavu toj ljutici i otrovnoj guji; nije to kôna ni drûga, već crni vrag u ljudskoj puti.

4. **Odjeća** i **nakiti** treba da budu pristojni u kršćanskoj obitelji. . »Neka se ženska glava pristojno oblači, neka se čednošću uresi«, kaže sv. Pavao. Jednostavna odjeća i čedan nakit puno doprinaša ugledu i ljepoti svakoj ženi, a osobito djevojki. Ona, koja se preveć kiti i isprazno resi, do malo će svoj dragocjeni lijer pogaziti, ako ga nije već otrunila. Kad stoji pred zrcalom, mogla bi reći: Ovo tijelo, koje se kicoši i kočoperi, komu želim, da se svijet

divi, da ga obožava, skoro će postati truležom i smradom crvi. Odjeća pako na mužu i na ženi, osobito na mladeži neka bude čista, pristojna, ukusna, ali prikladna položaju i kućnom stanju. Žena u kući, a osobito djevojka ne smije gledati ni ovu ni onu svoju drugaricu ili vrsnicu, kako se oblači; neka radije pogleda na Isusa i neka promisli, čega se je na svetom krštenju odrekla; napokon neka pogleda i na svoje kućno stanje. Nek se zaodjene krijepostima, da tako zasluži odjeću rajske slave. . Tko slijepo slijedi prevrtljivu modu, koja se mijenja poput mjeseca, vrijeđa kršćansku čednost, upropašćuje obitelj, ruši kućno krjeposno življenje, popušća svijetu i sotonskim zamkama, koji hoće, da ga ulovi u svoju mrežu.

5. Svaka ženska, najskoli djevojka ima ljubiti zabitnost i samoću svoje kuće. . Duh sveti kaže: »Blažena ona žena, koja samo pozna puteve svoje kuće.« Prava kršćanska žena, najskoli krjeposna djevojka ima ljubiti samoću svoje kuće. U samoći sačuvat će svoju nevinost, svoju skromnost i stidljivost, što najviše resi žensku ljepotu. Uživat će mir duše, pokoj srca i takvu duševnu slast i zadovoljstvo, kakvu ne će nikada okusiti ona čeljad, koja često obijaju ulice grada, koja se skitaju od kuta do kuta po komšiluku i selu. Ne smije se ni žena, pa ni djevojka zakopati između četiri zida svoje kuće, da je Božje svijetlo ne vidi. I ženskadiji treba svježeg zraka, zabave i šetnje, ali valja da to bude umjereno, da se ne osumnjiči čast i dobro ime, jer više vrijedi dobar glas, nego zlatan pas.

Komu je dakle do svog značaja, do časti i do poštenja, mora da čuva svoju kuću i vrši svoje dužnosti. Tko točno ne vrši svoje dužnosti, nije značajan, nije častan, nije pošten, pa ni sretan ne može da bude. Želiš li dakle biti krjepostan, ljubi prag kuće svoje i bez ikakova ljudskog obzira vrši savjesno svoje kršćanske dužnosti. Gospodin Isus kaže: »Tko se bude sramio mene i mog zakona, i ja ću se njega sramiti pred mojim nebeskim ocem.«

Ovo je opći grijeh današnjega naraštaja. kad se rađe ugađa svijetu nego Bogu; srami se krjeposno djelovati, a ne stidi se sramotna šta počiniti. Neki govore: »A što bi svijet rekao, da čuvam svoju kuću, da često idem u crkvu, da se češće ispovijedam i pristupam na svetu pričest, da svaki dan u kući molim, da ne slijedim modu i izbjegavam društvo, gdje se bezobzirno govori o vjeri, o časti svoga iskrnjega, o nečistoći?« — E, spomeni se, da se Bog i svijet nijesu nikada slagali, jer svijetlost i tmina ne mogu se zajedno složiti. Stoga ne pazi na ono, što će opaki svijet kazati, ako ljubiš samoću i činiš pošteno djelo, već pomisli, što će dragi Bog reći. Ti nastoj, da budeš krjepostan i s Bogom u redu, inače bi djelom dokazao, da ti je više do svjetovnog, nego do Božjeg prijateljstva i milosti.

6. U krjeposnoj obitelji sve se dogovorno po savjetu čini, kao što Duh sveti po mudracu govori: »Sinko, ne čini ništa bez savjeta, ne ćeš se pokajati.« (Crk. 32.) Osobito mlađi članovi u obitelji treba, da uvijek pitaju savjeta od svojih starijih. Ako se nježni cvijet i mlado stablo češće ne zalijeva, samrijet će, uvehnut će, do malo će izginuti. Ti si mlado stablo, ti si nježni cvijet, koјeg valja češće zalijevati mudrim savjetom i naukom. Samo oholo čeljade ne će savjeta, koga svak prezirom gleda, a ponizno u zvijezde kuju ne samo dobri, do li i opaki ljudi.

Ima riječ: »Danas mudrije pile, nego kokoš.« Gledao sam svojim očima djecu, koja se ne znadu još ni opasati, a ne će da se pokoravaju zapovijedima svojih roditelja, nego rogobore, govoreći: »Ja znam, što imam činiti; danas je svaki progledao, ne treba mi ničijega savjeta.« Takova su djeca nesretna. Riječi su Duha svetoga: »Nesretan onaj, koji ožalosti oca svoga, a od Boga proklet, koji ražalosti mater svoju.« Časti, ljubi, slušaj i pomagaj dakle oca svoga i majku svoju, te ih uvijek za savjet pitaj, to ti Bog zapovijeda, to te narav uči, to ti dužnost nameće. Odmah s veselim srcem primi

nauk i savjet svojih starijih, bez prigovora vrši zapovjedi njihove. Ne zaboravi na suze, na tugu, na trud i muku, na ljubav i brigu svojih roditelja, pa ćeš biti sretan i dugoljetan.

Ne samo djeca i mlađi članovi, da li i odrasli treba da u kući čine sve po savjetu i dogovorno, pa će onda ići sve s Božjim blagoslovom. Ti to i sam priznaješ svojom mudrom poslovicom: »Gdje se bratska srca slože, tu i olovo plivat može.« Neka je čovjek mudar koliko hoćeš od potrebe mu je ipak savjet. Mudri Salamon, kad stupi na kraljevsko prijestolje, ukaže mu se u snu Bog i reče: »Išti od mene, što hoćeš i dat ću ti.« Što misliš, da je Salamon pitao od Boga? Molio je Boga, da mu dade srce razumno i sklono primiti dobar savjet. (3. Kraljev. 3. 5.) To je bilo ugodno Gospodinu, pa mu dade mudrost i bogatstvo. Salamon, tako veliki mudrac, je li ikada ikoga pitao za savjet? Dá. Da ne bude pitao svoje vijećnike za savjet, ne bi bio ni mudar, kako isti Salamon reče: »Ja, mudrost, stanujem kod razbornosti i nahodim se u promišljenim mislima.« (Posl. 8. 12.) Sv. Toma akvinski, taj anđeoski naučitelj, reče: »Nitko nije u svemu sam sebi dosta mudar.« A sv. Augustin ispituje: »Što je bolje ili biti naučan, a ne htjeti slušati savjeta, ili biti neuk, a slušati dobar savjet? Pa odgovara, da je bolje biti neuk, a slušati dobre savjete. Nu Duh sveti govori: »Savjetnik neka ti bude jedan od hiljade.« (Crk. 6.) To jest, tvoj roditelj, tvoj starešina, svećenik, učitelj ili koji drugi krjepostan čovjek, koji mudro i dobro uči i svjetuje.

VII.

Rad i štednja.

Slovo Božje veli (Job. 5, 7.), da je čovjek stvoren za rad, kao ptica za let. A sv. Augustin kaže: »Radi, kao da ćeš sto godina živiti, a moli, kao da ćeš sutra umrijeti.«

Pripovijeda se, da je jednom sv. Antun idući u crkvu vidio na jednom krovu mnogo anđela. Da sazna, što to znači, uniđe u kuću i nađe u njoj siromašnu udovicu sa tri kćeri, gdje marljivo rade. On ih zato pohvali i lijepo nadari. Nu poslije nekog vremena išao je opet kraj te kuće, ali mjesto anđela nađe na istom krovu mnoštvo sotona. Poplašen uniđe u kuću i nađe majku i kćerke besposlene. — Lijepo zato reče Kasijan: »Tko marljivo radi, napastovan je samo od jednoga vraga, a lijenčinu napastuje mnogo đavola.« Stoga nastoj, da budu svi tvoji ukućani marljivi kao mravi i pčelice, jer kaže Duh sveti: »Lijenost je učitelj svakoga zla.« (Crk. 23. 29.) Lijenčina nema pravo da jede; postaje prosjak, lažac, varalica, lupež, potepuh; hoće da živе na račun drugoga, dok napokon ne dođe pod ključ u tamnicu, da tu razmišlja svoj raskalašeni život.

Gospodin Isus je primjer radinosti. Do trideset godine života neumorno je radio, da zasluži svagdanji kruh. Nauči se dakle od svog Boga biti radin i svoje dužnosti vršiti. Ako te napast zateče prekrštenih ruku, lasno ćeš u vražiju torbu, postat ćeš robom grijeha. Marljivi ljudi počimlju sa zorom raditi. Zato treba rano uraniti. Ta to i sam priznaješ svojom mudrom rečenicom: »Tko rano rani, dvije sreće grabi.« A u sv. pismu ovako se kori lijenčina: »Dokle ćeš, lijenčino, spavati? Kad ćeš se probuditi od svog drijemeža? Dok malo prospavaš, dok malo sklopiš ruke i prilegneš, u to će doći siromaštvo kao putnik i oskudica kao oružan čovjek.« (Posl. 6. 9.)

Uz siromaštvo i oskudicu obično dolazi i dug, a dug je zao drug. Pravo se kaže: »Tko je dužan i na Božić je tužan.«

Marljiv čovjek ne će ljenčariti, nego će ozbiljno za rad prionuti, znajući, da je uvijek, a osobito ljeti poljodjelcu svaki čas vrlo dragocjen. Vrijeme je zlato. Zato ti Duh sveti govori: »Sinko, upotrebi vrijeme i čuvaj se od zla.«

Marljiv ne će se baviti kojekakvom šeprtljanijom, što bi se reklo: »Trla baba lan, da joj prođe dan.« Lijenčina misli, da je mudriji od sedmorice, pa uvijek nešto govori i romoni, pripovijeda i zanoveta, svaki čas pri poslu lulu vadi, kamiš čisti, polako puni i 10—15 žigica potroši, dok duhan zapali. Takav jedva zasluži vodu, koju taj dan popije. Za takove vrijede riječi sv. Pavla: »Koji ne rade, neka i ne jedu.«

Ti, moj dragoviću, dobro znaš, da kolači ne vise o drači, niti više mana iz neba pada, a niti će ti pečeni pilići iz oblaka pasti. Zato treba da zasučeš rukave, te marljivo radiš i sa svojih deset nokata pošteno kruh svagdanji zaslužiš. U svomu radu treba da budeš svijestan. Radi ono, što ti stariji zapovijeda, bez mrmljanja i prigovora. Sv. Pavao ovako govori: »Zaklinjem vas u Gospodinu Isusu Krstu, da u miru radite i vlastiti svoj kruh jedete.« (2. Sol. 3. 11.)

Raditi moramo, jer je Božja volja i jer nam je to zadaća na ovom svijetu. Kad je čovjek sagriješio, te ga Bog istjerao iz lijepoga raja, reče mu Bog: »U znoju lica svoga hranit ćeš se.« (1. Moj. 3. 19.) Rad je dakle donekle i pokora za naše grijehe. Ali radeći valjano i pošteno, stičemo si ujedno velikih zasluga kod Boga. Sv. Pavao piše: »Ili vi jeli, ili pili, ili što drugo radili, radite sve na slavu Božju.« (1. Kor. 10.)

Radišu očevidno dragi Bog pomaže. Mudri Salamon veli: »Tko radi svoju zemlju, bit će sit kruha.« (Posl. 12. 11.) A naša narodna poslovica naprosto kaže: »Tko kupus sadi i krmka hrani, ne boji se glada.«

Nu nije dosta samo raditi. Valja i štediti. Svaki čovjek ima smatrati svoj imutak darom Božjim i sredstvom k višoj svrhi. Zato ima biti zahvalan Bogu i nastojati, da ga sačuva i poveća razboritom štednjom, a darežljivošću i dobrim načinom, da upotrebi na korist svoju i svoga bližnjega.

Nema na svijetu stališa ni osobe, komu ne bi bila potrebita razborita štednja. Svaki čovjek, bio on građanin ili seljak, bogataš ili siromak, vladar ili sluga treba da razborito upravlja svojim imutkom i da štedi. Osobito je potrebita štednja onima, koji na deset nokata krvavim žuljevima zaslužuju svagdanji kruh. Poimenice tebi, dragi težače, koji moraš da motikom, plugom, ralom i mašklinom prevrćeš zemlju i krvavo zaslužuješ paru, preporučujem štednju, jer ne znaš, šta te čeka danas ili sutra: starost, slabost, bolest, nerodica ili neplodica, ili kakova druga prirodna nepogoda: tuča, povodanj, pa je li lijepo i pošteno, da odmah kod prve nesreće padneš drugomu na vrat i teret? Treba dakle da štediš. To i sam priznaješ svojim mudrim rečenicama: »U radiše svega biše, u štediše i još više. — Badava se radi, gdje se ne štedi. — Bolja je štednja, nego li dobra radnja. — Tko ne uštedi, ne uradi. — Tko ne štedi, malo kući vrijedi. — Štednja je prva dobit. — Rad, štednja i blagoslov Božji svako imanje brzo umnoži.« Sve su ovo, moj narode, tvoje mudre poslovice, za koje ti haješ i ne haješ, već trošiš, samo ako imaš, na svoj muc i guc do mile volje, a sutra kukaš i kuburiš, dužan i tužan.

Zapovijeda nam sam dragi Bog, da štedimo. Ovako ta njegova zapovijed glasi u sv. pismu: »Sjećaj se siromaštva za vrijeme obilja i spomeni se potrebe u danima bogatstva ... Mudar čovjek u svemu je oprezan.« I naša zlatna poslovica kaže: »Čuvaj bijele novce za crne dane.« A u sv. pismu čita se: »Poslenik, koji je pijanstvu podan, ne će obogatiti.« (Crk. 19. 1.)

Iskustvo nas uči, da pametna štednja kuću puni. Štedljivi su obično bez duga i napreduju u milju i obilju svake godine. Razboritom štednjom namirit ćeš državi na svoje vrijeme daću i porez, pa ti ne će na nesretnu dražbu blago izaći, a dug, ako bi ga slučajno imao, pošteno ćeš bez poteškoće povratiti, te ćeš u vrijeme potrebe i opet vjerovnika naći. Ne iščekivaj sreću od velike gospode, nego se rađe po-

uzdaj u Božji blagoslov i uzdaj se i u svoje kljuse, u svoju marljivost, rad i štednju. Štednja je napokon i krjepost, jer je štednju sâm Spasitelj apoštolima preporučio i rekao: »Skupite ulomke, da ne propadnu.« (Iv. 6. 12.)

Kako rasipnik ne smiješ biti, tako isto ni škrt ni lakom. Tko strastveno ide za novcem i za vremenitim blagom, lasno će zaboraviti na Boga i na dušu svoju. Duh sveti kaže: »Tko ljubi (strastveno) novac, dušu će prodati.« (Crk. 10. 10.) Juda je radi novca izdao i prodao Isusa. Bogati Epulon, jer je bio škrt i nemilosrdan sa siromašnim Lazarom, sada i do vijeka je osuđen, gdje trpi vječni oganj i prokletstvo. — Ima, na žalost, i kod nas tvrda svijeta, pa ne bi siromahu ni korice suha kruha dali, a i sami ne bi zalogaj pojeli. U toru i oboru, u kući i pivnici svake sreće i dvije vreće, a on kuka i zlopati, iz očiju mu glad i svaka rđa kapi; pohlepno samo sebi grabi, da obogati, ili škrtari radi straha, da u starosti možda ne bi oskudicu trpio. To nije štednja, nego škrtost. Takovima dragi Bog ne će imanje blagosloviti, nego će ih pače prokleti. Ti i sam veliš: »S vragom došlo, s vragom i pošlo.« Škrtost je izvor mnogih zala, a rasipnost vuče sramotu i zdvojnost. Čuvaj se dakle jednog i drugog, jer vas jedno i drugo može vremenito i vjekovito upropastiti.

Svaka kuća mora vazda imati ovo na pameti: ne trošiti više, nego li zasluži, i trošiti samo ono, što je potrebno. Nama je dragi Bog dao krasnu domovinu. Dao nam je vinorodnih gorica, nepreglednih oranica, brežuljcima razdijeljenih dolina i po primorju obilje pitomih maslina. U našoj lijepoj domovini niti je odviše studeno, a niti nas žeže žestoka žega kao one u Africi.

Kad nam je dakle dragi Bog dao ovako lijepu domovinu, zašto se potucati preko bijela svijeta od nemila do nedraga po dalekoj Americi? Zašto ideš tamo trbuhom za kruhom, kad ga imaš i u svojoj domaji

dosta, samo ako ćeš raditi i štediti? — Radi, štedi i Boga moli u svojoj otadžbini, jer tko će zgode, koje želi, iz svog doma nek ne seli.

VIII.

Uzgoj djece.

Djeca su roditeljima najveći dar Božji, pravo milje i omilje, najveća sreća i uzdanje. Zbog toga dobri roditelji kroz cijeli svoj život muče se i iz petnih žila nastoje, da valjano uzgoje svoju djecu. Roditelji kada vide, da ostavljaju iza sebe dobru i valjanu djecu, umiru spokojno i lagano.

Nu, na žalost, mnogi roditelji dandanas okuženi bezboštvom i skučeni pod mamuzu bezvjerske struje, malo se staraju za kršćanski uzgoj svoje djece. Takovi roditelji još se čude, što su im djeca uza svu njegu i uputu raskalašena i skroz pokvarena! O koliko roditelja ide u hladni grob proklinjajući svoje koljeno i svoj porod! Da je ovo živa istina, svjedoči nam žalosno iskustvo.

Naša je riječ: »Na mlađima svijet ostaje.« Što to znači? Evo što: Kakvi su naši mlađi, takav će nam biti i narod. Sreća ili nesreća stoji do uzgoja. Svaki dakle roditelj neka primi k srcu i dobro promozga, kako ima uzgajati svoju djecu.

Svi znamo, da svaki čovjek ima tijelo i dušu. Tijelo je posuda, u kojoj stoji duša. Zato treba da se roditelji staraju, da uzgoje dijete jedro i zdravo. Stari jedan mudrac lijepo je rekao, da je u zdravu tijelu zdrava i duša. I to je istina. Čim je zdravije tijelo, tim je i naša duša vedrija, sklonija i sposobnija za svaki posao; dočim u kržljavom tijelu mlohava je i duša. Bolesno tijelo više zapovijeda duši i podmeće ju svojoj vlasti. Nu zdrava duša u zdravu tijelu stoji na visini, poletna je i zapovijeda tijelu. Stoga je roditeljima prva briga, da uzgoje svoju djecu valjano, da budu jedra, zdrava, uzrasita i snažna. Takove je milina i divota gledati.

Kad je tolika dužnost i briga roditelja, da uzgoje jedro i zdravo djetinje tijelo, kako onda dušu? Dušu stoput bolje. Svaki čovjek stvoren je na sliku i priliku Božju, t. j. da bude svojom dušom svet i nevin. Roditelji su dakle dužni, da dušu svoga djeteta isto onako svetu povrate k Bogu, kakovu su ju na sv. krstu svetu i nevinu od Boga primili, jer smo upravo po duši odlikovani i uzvišeni nad sve druge zemaljske stvorove. Ali na žalost, današnjim danom ćudoredni život naše mladeži vrlo je zao i raskalašen, opak i nevaljan, da si ga gorega jedva možeš pomisliti. Vidiš, kako sve to više u mladeži nestaje pobožnosti, kako se u njoj bude niske strasti. zloća i raskalašenost, pa svakim danom to više rastu. dok posve ne bude izgubljena kao mrazom ofureni proljetni cvijetak. Uvenuli zgnječeni jadni cvijet padne na blatnu zemlju.

Ma nuder zbilja pogledaj, dragi roditelju, na svoje dijete, koje je prije bilo nevino, ljubezno, dika i utjeha, milje i omilje tvoje, cvijet čovječanstva, cijena krvi Isusove, radost anđela, nada domovine. biser crkve Isusove, hram Duha svetoga, baštinik kraljevstva nebeskoga, poznaješ li ga sada? »Na njegovu mladom čelu, veli sv. Jerolim, vidila se je svijetlost Božjeg posinjenja, do tebe je bilo, da bdiješ, da ga ne skrši grijeh ni zloća, a jurve na njegovo mjesto postavljen je tajanstveni pečat živine; njegov jezik bijaše začinjen solju mudrosti, što si ju morao sačuvati, a sada jur tepa tajne pakla; njegove prsi bijahu zabilježene znakom Božjega djeteta. i zato si bio odgovoran, a sad se već sa zgražanjem opaža obilježje nepoštenja i raskalašenosti; njegovo srce bijaše hram Duha svetoga, ti si bio čuvar, a sada se vidi tu grozna sotona; u njegovoj duši klijaše sjeme svake krjeposti, do tebe je bilo, da njeguješ i zalijevaš, neka raste, a sada se već uvriježio korov i zloća.«

Upitaš li roditelje, tko je kriv toj zloći i raspuštenosti djece, oni će ti prije svega baciti krivicu na drugoga: krive i Boga i školu, učitelja i svećenika, krive i samu djecu, njihovu zlu ćud i opako društvo; svakoga krive, a prikrivaju jednoga krivca i to najglavnijega.

Tko je dakle taj krivac? Roditelji i domaći uzgoj. Lijepo zato reče jedan rimski mudrac: »Djeca se ne nauče raskalašenosti u školi, nego ju onamo donesu već od kuće.« To polazi obično od roditelja, koji djecu iz malena kvare zlim primjerom: jer djeca vide i čuju kod kuće svaki dan, što ih nikada ne bi smjela čuti ni upoznati. To im sve prelazi u krv, izrodi se u drugu narav, pa siromašna djeca priviknu se opačini prije, nego li još znadu, što je opačina, spopadne ih vrtoglavica i srću u propast.«

Nije dakle kriv Bog, škola, učitelj ni svećenik, u crkvi i u školi uče se uvijek djeca, da čine dobro. a zlo izbjegavaju kano živi oganj. Niti su kriva sama djeca. Istina, da je svakomu od nas ostala klica bolesti od istočnoga grijeha; ostali smo slabi i na zlo prignuti. Razna svjetska mamila amo tamo guraju čovjeka, tog jadnog Adamovića, pa rado i objeručke prihvaća zlo, te pod udarcem grijeha često posrne i čini ono, što sâm hoće, a ne, što dragi Bog zapovijeda. Teško mu u brazdi pod teljigom Božjih i crkovnih zapovjedi orati, nego bi htjeo po volji živiti, po volji guditi. Ali ipak nije s prvine srce čovječje skroz pokvareno, da se ne bi moglo navratit k dobru i krijeposti. Jedan sv. otac kaže: »Djetinja je duša sasvim slična mekanu vosku. u koji možeš utisnuti isto tako sliku Božju, kao i kip đavlov.« Čija će se slika utisnuti u dijete, stoji samo do onoga, komu je u rukama. Od djeteta se dakle dade svašta načiniti i anđela i vraga.. Neki pjesnik u svojoj muževnoj dobi ugodno podsjećuje svoju milu majku, kako ga je učila krjeposno živiti, pa joj je radi toga, veli, čisto blažen i sretan. A gledao sam, gdje jedna mala djevojčica gleda svoju majčicu, kako marljivo obavlja svoje kućne poslove, a često zazivlje od Boga pomoć i blagoslov svomu radu, pa joj rad cvate i napreduje, stoga joj kćerka sva raz-

dragana umiljato govori: »Mamice mila, živa mi bila, uči me mladu kućnome radu i molit Boga, Oca dobroga, da vazda njemu godim u svemu! Dragi mi tata nek uči brata, da radit voli i Boga moli.«

Zato si zapamtite, dragi roditelji, da je djetetu rođena kuća sav svijet; neka djecu okružuje van kuće, Bog zna, kakva nevaljalština, ako samo u kući vlada krjepost i čestitost, priučit će se djeca ovomu, a ne onomu. Punim pravom može se dakle kazati, da domaći uzgoj sve može, jer su roditelji uvijek uza svoju djecu, oni mogu na nju uvijek svagdje paziti i mogu skoro njihove misli znati; a djeca opet u svoje roditelje imadu najviše pouzdanja i neograničenu ljubav, te ih rado u svemu nasljeduju i idu njihovim tragom. Ti i sam veliš: »Kakvo stablo. takva i mladica. — Jabuka ne pada daleko od svog debla.« I naš jedan pjesnik lijepo zato pjeva: »Kakvo sjeme, takva klica; kakvo prelo, takva žica; kakvo stablo i plod taki, kakve majke i narod naki.« A Spasitelj nam je najbolje kazao (Mat. 7. 15.), da dobro stablo donosi dobar plod, a zlo zločest. Stoga treba djecu r a n o početi uzgajati, kako to sv. pismo uči: »Prigibaj sinu vrat, dok je još dijete, inače ti utvrdne i postane neposlušan.« (Posl. 30. 12.) Sv. Ivan Zlatoust lijepo kaže: »Vi ste, roditelji, apoštoli svojoj djeci, vaša je kuća vašom crkvom.« A mudri Sirak opominje ovako: »Ne puštaj djeci po volji, za rana prigibaj im vrat i krši rogove, dok su mladi.« I mudri Salamon u svojoj knjizi poslovica opominje roditelje ovako: »Pridržavaj dijete od prvoga početka na dobar put, po kojem mu valja ići, ono ga onda i kad bude veće ne će tako lako ostaviti.« Ovu istinu i sâm priznaješ,govoreći: »Čemu čovjek navikne u mladosti, tomu lasno ne odvikne ni u starosti.«

S uzgojem ne valja dakle kasniti, jer kako tko nikne, tako i obikne. »Što diklica navikla, to starica obikla«, kaže naša riječ. Kad se skupite gdje u selu, stanete na sito i rešeto pretresati pijance, psovače, lopove, svadljivce i jezičavu ženskadiju,

mudrujete ovako: »Nije ni čudo i otac mu je taki bio.« Drugi viče: »Taka joj je i majka.« Treći napokon povlađuje: »Nije mu od Boga, već od roda.« Veliki jedan mudrac našega vremena rekao je ovako: »Za svega života ostane obično čovjek onakav, kakav je bio za prvih šest godina.«

Sada ćete sigurno priznati, da sve zavisi o kućnom uzgoju, osobito od prvih šest godina. O koliko ima lakoumnih roditelja, koji kroz prste gledaju razne nevaljalštine svoje djece, te se još sa svojom djecom besramno šale, govoreći: »Ta pustite, djeca su, šta ona znadu!« Drugi opet govore: »Pusti dijete, neka čini što hoće, kod odraste, dozvat će se pameti«, ili: »Kašnje ću ga već školovati.«

Varaš se, moj roditelju. Dječje nepodopštine ne gube se vremenom, nego bivaju sve to jače i silnije, ako im se za rana na put ne stane, upravo onako, kao što mala iskrica bukne plamenom, ako se odmah ne ugasi; baš isto onako, kao što ti trakot njivu zahvati. ako ga odmah čim nikne ne izguliš. Ta i sam kažeš: »Drvce se previja dok je mladica, a ne kad naraste i ojača. — Rana se liječi, dok je u zametku.«

Svi sveci i svetice Božje i svi krjeposni ljudi imali su dobre i pobožne roditelje ili barem pobožnu majku. Primjera ima toliko, te se ne mogu svi nabrojiti. Tako bl. dj. Marija imala je za roditelje sv. Joakima i sv. Anu, sv. Ivan Krstitelj sv. Elizabetu i pravedong Zakariju. Krjeposni i pobožni roditelji znali su i u najtežim prilikama i u najpokvarenije doba uzgajati valjano svoju djecu. Tako stari Tobija uzgojio je u strahu Božjemu svoga sina Tobiju, a sveta Monika privede svoga sina Augustina suzama i molitvom na krjeposno i sveto življenje.

Zapamtite si, roditelji dragi, da su vam povjerene duše vaše djece, te će ih Gospodin Bog tražiti iz vaših ruku. Gledajte dakle, da ih dobro uzgojite, a ničim ne pokvarite. Svaka vaša riječ duboko se usadi u njihova nježna srca. koja će jednom prokliti, niknuti i uzrasti. te roditi pšenicom ili korovom. Pitajte se uvijek, hoće li vam uzgoj njihov na smrtnoj

postelji donijeti utjehu ili žalost; hoće li vas na sudu Božjemu djeca u ime toga blagosljivati ili proklinjati. Sjećajte se često slova Božjega: »Tko sije vjetar, što može drugo žeti, nego li buru?« (Osea 6. 7.) »Tko je nemaran pri uzgoju, neka se ne oslanja na milosrđe Božje«, kaže Zlatousnik. A Duh sveti hvali i blaženim nazivlje roditelje one, koji valjano i krjeposno uzgajaju svoju djecu: »Tko sina dobro uzgoji, doživjet će radosti i ne će kucati susjedu na vratima, hvalit će ga radi njega i dičit će se njime pred znancima. Umre li pako, kao da nije umro, jer je ostavio iza sebe sebi ravna. Za svoga ga života pazio s veseljem, a na smrti ne će se rastužiti ni sramiti pred neprijateljima svojim, jer ostavlja branića kući svojoj.«

IX.

Poslušnost.

Kako su god dužni roditelji svoju djecu valjano uzgajati, isto tako dužna su djeca roditelje štovati, slušati i u svemu im se pokoravati. Čita se u svetom evanđelju, kako je Isus išao sa roditeljima u crkvu, a kašnje se povratio roditeljskoj kući u Nazaret, te im bio uvijek u svemu poslušan.

1. Što je htjeo ovim kazati naš Spasitelj? Ta ništa drugo, nego da budemo i mi kao i on p o s l u š n i svojim roditeljima i starijim. Ali dà. Dandanas zaboravlja se sasma na ovu Božju uputu i svetu dužnost. Stoga se na sva usta roditelji ovako tuže: »Oslobodi nas, Bože, ovakove djece! O kako su svojeglava i neposlušna!« Kamo se god makneš, čuješ, gdje se na sve strane stariji jadikuju i viču: »Danas je svijet pošao krivim putem, jer malo tko starijega sluša.«

I to je živa istina. Svakom prilikom i svakim danom čujemo odraslu djecu, pa i nedoraslu, kako prkose i rogobore svojim roditeljima, kako njihove zapovijedi pod noge bacaju, ili štono se kaže: »slušaju od petka do subote«. Vidimo, kako mlađi mrmlju proti svojim starijima, te svaku njihovu zapovijed krše ili preko volje vrše.

U četvrtoj Božjoj zapovijedi stoji: »Poštuj oca i mater, ako ćeš biti srećan i dugovječan na zemlji.« Slušao sam, gdje se često govori: »Blago onomu, tko ima svoje roditelje!« A čuo sam, gdje se i nad sirotama uzdiše: »Siroto moja, da te vidi majka tvoja!« I doista punim pravom u oba slučaja ima se za čim uzdisati, jer sama riječ: » r o d i t e l j « napunjuje naše grudi i uzdiže srce, a kamo li ne onda, kad nas očeva ili majčina ruka draga i miluje.

Roditelji su namjesnici Božji, oni su nam na zemlji najdraži i najmiliji, koji nas brane i uzdržavaju. Njihova je zadaća velika i uzvišena, jer našu dušu pripravljaju za nebo i skrbe se za tijelo. Oni su nam iza Boga najveći dobročinitelji. Njihov svagdanji trud i muka, briga i glavobolja za naše dobro, njihova utjeha, radost i veselje radi naše sreće, a njihova tuga i žalost radi naše nesreće ne da se opisati. Bili dakle sinovi ili kćeri ma koliko mu drago stari i odrasli, uvijek su djeca svojih roditelja, uvijek su ih dužni štovati i slušati.

2. Pita se: Kad slušaju djeca svoje roditelje? Kad ih iskreno poštuju kao namjesnike Božje! Roditelje štujemo, ako uvijek o njima lijepo govorimo, lijepo ih dočekujemo i prema njima uljudno se vladamo. »Tko se boji Gospodina, štuje svoje roditelje«, veli mudri Sirah. (3. 8.) A sv. Pavao prikričava, govoreći: »Poštuj svoga oca i svoju majku, to je prva zapovijed u obećanju, da ti bude dobro i da dugo poživiš na zemlji.« (Efež. 6. 2—3.) Imamo ih i onda štovati, ako su nam pod kakvom manom. Noje patrijarka prokleo je svoga sina Kama, što mu se je golu narugao, a blagoslovio je Sema i Jafeta, koji su pokrili golotinju oca svoga.

Teško dakle griješi svako dijete, koje ne sluša svojih roditelja, nego ih prezire, zlo o njima govori, ruži ih i grdi, osorito na njih napada, nemilo ih kara, kune, psuje, njima se prijeti ili ih čak tuče i od sebe

otjeruje. Takov grijeh Bog će najstrožije kazniti. Sv. pismo ovako kaže: »Proklet bio, tko ne štuje svoga oca i matere.« (5. Moj. 27. 16.) Proklet bio. tko udari svoga oca ili majku. (2. Moj. 27. 15.) I mudri Salamon veli: »Oko, koje prezire oca svoga, ili koso gleda majku svoju, neka iskljuju gavrani i izjedu orli.« (Posl 30. 17.) Zaista, strahovitih prijetnja i osuda za djecu, koja ne štuju i ne slušaju roditelje svoje!

3. Djeca su dužna također i ljubiti svoje roditelje. Da i nije Božje zapovijedi, sama nam naša narav nalaže, jer su nam za života prvi i najveći vidljivi dobročinci. Dijete ljubi svoje roditelje, ako im je od srca odano, dobro im uvijek želi, ako im je harno i zahvalno, ako ih podupire u starosti, brižno dvori i njeguje u bolesti i strpljivo snosi njihove mane i slabosti, pa se za njih moli dragom Bogu. Komu nije poznata ona nevina molitvica dobrog djeteta, koje se popelo na oltar i kucalo u svetohranište, te Isusa pouzdano molilo: »Ti si tu, dobri Isuse, smiluj se bijednom mojem ocu! Ozdravi mi ga od teške bolesti.« Molitva nevinog djeteta bila je uslišana. Duh sveti svakoga opominje ovako: »Sinko, zauzmi se za oca svoga kad ostari, i ne žalosti ga u životu njegovu. Pa ako i oslabi umom, prosti i ne preziraj ga u nesreći njegovoj, jer dobro, što si ocu učinio, ne će se nikada zaboraviti. Zlo što trpiš od majke, bit će dobrim naknađeno.« (Crk. 3. 14—16.) Zato je velika opačina onog djeteta, koje ne ljubi svoje roditelje, zlo im želi, žalosti ih ili ljuti svojim zlim životom, u potrebi ih zapušća, da moraju od nemila do nedraga obijati tuđe pragove. O nezahvalna djeco, kako zaboravljate na Isusa, koji se u najvećim mukama na križu brine za svoju majku! Zašto dakle ne bi ljubili, štovali i slušali svoje roditelje, koji su vam dali život vremeniti, te se još brigaju za spas duše i tijela?

4. Djeca se moraju pokoravati svojim roditeljima radi Boga, te svaku njihovu zapovijed veselo i dragovoljno vršiti, jer roditelji zapovijedaju, kazne i kore mjesto Boga. Kamo roditelj okom, tamo dijete skokom. Nema oca ni majke, koji ne bi željeli dobro svomu djetetu; dapače kad ga kore ili kazne, čine to iz ljubavi i za dobro njegovo. Zato Duh sveti opet upeljuje: »Sinko moj, slušaj nauk oca svoga i ne propusti zapovijedi majke svoje.« (Posl. 1. 8.) A sv. Pavao dovikuje: »Djeco, budite pokorna svojim roditeljima, jer je to milo Gospodinu.« (Kološ. 3. 20.) Ali na žalost, ima mnogo djece nepokorne, koja ne samo ne pokoravaju se svojim roditeljima, nego ih još oholo i drzovito preziru i grde. A u istinu nema pred Bogom ništa grješnijega, strašnijega ni mržega, a pred ljudima sramotnijega, nego li su djeca nepokorna i otporna. Zato i govori Gospodin Bog narodu izrajelskomu: »Ima li tko tvrdoglava i otporna sina, da ne sluša zapovijedi oca ili matere i ne će da bude pokoran, kad ga kazne, neka ga kamenuje gradski puk, da bude čuo i bojao se sav izrajel.« (5. Moj. 21. 18.)

Nu na žalost, ima takovih oholih, drzovitih sinova, koji na svoje roditelje ruku dižu, te ih biju štapom ili zaušnicom. Ukori li otac sina zbog kakove nevaljalštine, evo ti njega kao bijesna lava ocu za gućak; ukori li ili kazni li majka kćerku, evo ti nje majci kao osa za oči, obaspe svakim rugom i sramotom.

O sinovi! O kćeri! O djeco! To li je ljubav, štovanje i poslušnost prema svojim roditeljima! Zar je to plaća, što su vas rodili i na noge pridigli? Slušajte samo, kako je Bogu milo i ugodno, kad djeca ljube, štuju i slušaju svoje roditelje, pokazao je tim, što je već na ovom svijetu obećao obilan vremenit blagoslov djeci, koja budu vjerno držala četvrtu njegovu zapovijed, u kojoj veli: »Poštuj oca i mater, da dugo živiš i da ti dobro bude na zemlji.« (5. Moj. 5. 16.) Koje dijete ne bude slušalo svojih roditelja, stići će ga već ovdje na zemlji pokajanje Božje, kao ruglo, sramota, bijeda i žalost, a u vječnosti prokletstvo. O neposlušnoj djeci kaže mudri Sirah, da bi bilo bolje, da se nijesu ni rodili. »Spomeni se oca

svoga i majke svoje, da te Bog ne zaboravi, te ne požališ, što si rođen i ne prokuneš dana svoga rođenja.« (Sir. 23, 48—49.) Da je tomu tako, primjerom vam je Kam sa svojom djecom (1. Moj. 9. 25.), Davidov sin Absalon (2. Kralj. 18. 14) i dva zločesta sina Elijeva: Ofui i Fines; dočim poslušnu djecu čeka ovdje Božja pomoć i blagoslov, a u nebu vječno blaženstvo, kao Sema, Izaka i mladoga Tobiju.

5. Iza roditelja dužni smo najviše slušati svoje starešine, koji često zastupaju naše roditelje. Zato ih ne smiješ nipošto prezirati, grditi, psovati, niti njihove zapovijedi kršiti. Oni su kao i naši roditelji namjesnici Božji, jer nema oblasti, nego od Boga, veli sv. Pavao (Rimlj. 13. 1.) Osobito je veliki grijeh i opačina, kad svoje drugove buniš proti starešinama i pretpostavljenim oblastima. Ovi povlače za sobom vjetrenjaste duše, obećavajući im slobodu i zlatne kule u zraku, a sami su robovi propasti. (2. Petr. 2. 9.) Čuj, što se čita u starom zavjetu o buntovnicima: Koru, Datanu i Abironu. Trojica ova pobuniše se sa nekolicinom svojih istomišljenika proti Mojsiji i Aronu, ali ih do malo stiže strahovito pokaranje Božje. Zemlja, iz koje sukljaše živi oganj, proguta ih sve. — Opomena za svakoga, koji se buni i rogobori proti svojim starijima.

6. Još mi je jedno na srcu. Treba štovati, ljubiti i slušati i svećenike. Oni rade za dobro naše duše, uzgajaju nas za nebo, tješe nas u bolesti i žalosti, prate nas od povoja do pokrova. Da ne spominjem uzvišenoga svećeničkoga zvanja, što ga nemaju ni isti anđeli na nebu, da naime Bogu prikazuju žrtvu i dijele njegova svetotajstva, moraš znati, da ti je svećenik otac, učitelj, liječnik, savjetnik, tješitelj i pomoćnik u svim bijedama i nevoljama. Vjera ta od Boga darovana krjepost, bez koje nije moguće omiliti Bogu (Žid. 11. 6.) ne može se ni pomisliti bez svećenika. Digni svećenike, možeš dignuti i vjeru i sakramente, jer ih ne će imati tko da dijeli.

Ruku na prsi, moj narode, pa reci iskreno, tko ti je najviši prijatelj, tješitelj i pomoćnik, koji s tobom uvijek opći, s tobom dijeli radosti i žalosti! U davno junačko doba bila je lozinka: »Tko jači, taj kvači.« Ali prošla su ona vremena »Kraljevića Marka i Sibinjanin Janka«. Jednoč bilo, sad se spominjalo. Danas se ljudi dali na druge megdane, tko će veću požrtvovnost i pomoć iskazati iskrnjemu, taj je, borme, najviši junak i pravi vitez. Svećenik, ostavlja očev toprag, žrtvuje se za te i ne ostavlja te nikada ma ni u najopasnijoj kužnoj bolesti. Voćka, koja ovakovim plodom rodi, sigurno je dobra voćka. Poštuj dakle svećenika, navlastito svoga duhovnoga pastira, ako želiš, da te Bog blagoslovi. O toj dužnosti govori Bog ovako: »Boj se Gospodina iz sve duše svoje i štuj njegove svećenike.« (Sir. 7. 31.)

X.

Sirota.

Slovo Božje kaže: »Nemojte ucviliti udovice i sirote... Ako sirotu ucvilite, vapit će k meni, a ja ću čuti vapaj njezin, i raspalit će se gnjev moj, i pobit ću vas mačem, pa će vam žene biti udovice, a vaša djeca sirote.« (2. Moj. 22. 22.) Tako se prijeti Gospodin Bog već u starom zavjetu. Nemojte ih dakle žalostiti. Ta i onako su dosta ucviljeni, jer im je umro otac ili majka ili napokon suprug.

Ucviljenje ubogih i sirota je strašan grijeh, koji vapi osvetu pred licem Božjim. Žalosno je osobito stanje udovice samice, koja je opterećena mnogobrojnom nejakom siročadi. Takova neboga sirotica, kad vidi oko sebe rpu djece gole i bose, jadne i gladne, iz dna duše vapi: »Otkud ću kruha i ruha ovoj sirotinji kupiti?« Od majčine zasluge? Ali što je to za tolike? Pa što može kod nas, najskoli po selima ženska glava zaslužiti? Poljski plodovi uza samu ženu kukavno idu, jer tuđi orači, kopači i sijači, tuđi težaci odviše skupi, a posao obavljaju površno, štono se kaže, kô ni sebi ni drugomu. A još

manje može preslicom ili krpanjem zaslužiti, jer joj trista briga preko glave.

Teško je siroti i u zadružnoj obitelji. Pravo se dakle kaže: : »Sirotica sinja kukavica!« Poznato je, kako se, na žalost, u mnogim obiteljima sirote zlostavljaju. Tko može sirotu, navlastito udovicu, od surovih napadaja nevaljalih ukućana obraniti? U gdjekojim kućama progonjena je ne samo od ljudi, već i od žena. O kako ju boli srce, kad sirotica često mora slušati od opakih zadrugara: »Šta ta tu još sjedi, mi je ne trebamo, neka šika i nek si ide drugamo kruha tražiti!« Kako ju opet boli srce, kad joj se kod svake djelidbe otkida, manje joj se dava i svakom prilikom na žao čini! Mnoga bi doista mogla s prorokom zavapiti: »Nevoljna sam i ožalošćena, pomozi mi, Bože, ti si moj pomoćnik, moj Spasitelj, Gospode, ne kasni.«

Osobito je žalosno, ako panu siročad u ruke bezdušnih štitnika, koji mjesto da im imovinu sačuvaju, a oni kao prave pijavice i gulikožići sami ju otimlju i zatiru. A to je najstrašniji u nebo vapijući grijeh. To i sam potvrđuješ rečenicom: »Tko siroti stane na skut, sebi stane na put.« To znači, tko u sirote kreće, da će mu sreća kukati i proklestvo Božje ga progoniti, jer sam Gospodin Bog reče: »Proklet bio, koji bi učinio nepravicu siroti i udovici, i sav narod neka reče: amen.« A na drugom mjestu: »Ostavi sirote svoje, ja ću im život čuvati, i udovice neka se uzdaju u me.«

A kakova tek žalost obuzima majčino srce, kad pogleda malu dječicu svoju! Ako je već teško sirotici starati se za svagdanji kruh i odijelo dječici, kud i kamo joj je teže uzgajati ju, da budu dobri, pobožni i pošteni kršćani, da budu jednoč vrijedni otadžbenici, dični sinovi i kćerke milog nam hrvatskoga naroda, tog stoljetnog zlopatnika! U tom znamenitom poslu najviše osjeća bol tužna udovica, koli je potrebit ugled očev u obitelji. Jedan samo očev pogled, jedna očeva ozbiljna riječ kod djece obično više vrijedi, nego mnoge majčine opomene. Doista

je mučno, da bude majka prava namjesnica očeva. Odatle dolazi, da se ne će djeca da pokoravaju materi, te pođu po zlu i osramote sebe i svoju obitelj. Baš zbog neposlušne djece mnoga udovica zakuka kao sinja kukavica, zakuka još žalosnije, nego kad je muža u grob sahranila.

Više puta moraju trpjeti sirote i udovice od svojih rođaka i svojte, koji bi ih morali štititi. Ali poslušajte, što za to Duh sveti kaže: »Vidih sve nepravde, koje se čine pod suncem, i gle, suze onih, kojima se čini nepravda i nemaju snage, da se izbave iz ruku onih, koji im čine nepravdu.« (Crk. 4.) »Videći trpljenje nevoljnih i uzdisanje sirota, sad ću ustati«, veli Gospodin. (Psal. 11.) Dakle: »Ne činite krivo ni udovici, ni siroti, ni siromahu (Zahar. 7.), jer ako ih ucvilite, te budu vapiti k meni, ja ću čuti glas njihov.« (2. Moj. 22.)

No ajde, da i sirotama i udovicama reknem koju. Treba dakle da su i oni na svom mjestu. Sv. pismo kaže: »Poštuj udovice, koje su prave udovice. I ako koja udovica djecu ili unučad imade, neka se najprije uči svojom kućom upravljati i roditeljima zajam vratiti. Ovo bo je vrlo ugodno pred Bogom. A koja je prava udovica osamila, neka se uzda u Boga, te u molitvi dan i noć živi. Koja je pako u raskošjima, živa je umrla. I ovo zapovijedaj, da budu bez mane. Jer ako se tko za svoje, navlastito za ukućane ne brine, odrekao se je vjere i gori je od nevjernika.« (1. Tim. 5. 3.) Ako dakle žele udovice biti Bogu ugodne, ako žele, da ih svijet poštiva, neka budu dobre i krjeposne, te čistim srcem Bogu služe. Tako je živila plemenita i lijepa gospoja Eufrosina, koja ne htjede ni na poziv rimskoga cara s nekim plemenitim mladićem novi brak sklopiti, već je voljela u pustinji u društvu pobožnih udovica i sirota krjeposno živjeti i sveto umrijeti. A sv. Elizabeta, kneginja Tirinška, koja se iza smrti svoga muža posvetila ubogim bolesnicima u bolnici Marburškoj. Nekoj pako Olimpiji već druge godine muž Nebridij umrije, a pošto je ona bila još vrlo mlada i lijepa,

htjede car, da ona pođe za njegova rođaka Elpidija. Ali ona to odbi govoreći: »Ne ću, ne! Da je moj najljepši car i kralj nebeski htjeo, da ja s mužem živim, ne bi mi ga bio uzeo.« Tako je živjela i sv. Grilla, lijepa kćerka rimskoga konzula Simaha, koja već u prvoj godini svoga braka udovicom ostađe. I tako su živjele mnoge druge sirote i udovice, koje su sveto i krjeposno život sprovele u dolini suza.

Šta misliš, može li tko poštivati udovicu brbljavu, svadljivu, lijenu i nemarnu, koja se kao lutka nacifra, kicoši se i kočoperi, društva traži, te se u svakom kolu prva nađe i podcikuje, koja se svakomu želi dopasti, a siromašna dječica gola i bosa, zanemarena i gladna, u zapećku kukaju i zlopate? Veliki svećenik Joakim dođe iz Jeruzolima u Betaniju sa svim svojim svećenicima, da vidi Juditu. Kad je ona pred Johaima izašla, tada ju svi hvališe i slaviše: »Ti si dika Jerusolima, ti si radost Izrajela, ti si ponos puka našega; jer si muževno radila i srčana si bila, ljubila si čistoću i nijesi iza smrti svoga muža drugoga upoznala. Zato te Božja desnica krijepila i zato ćeš biti na vijeke blagoslovljena.« (Judith. 15. 10.) Nu ako bi bilo kojoj udovici njezino stanje teško, te se ne bi mogla uzdržati, onda ima i tomu lijeka. Sv. Pavao zato piše Timoteju: »Hoću da se mlade udovice udadu, djecu rađaju, kuću kuće, a nikakva uzroka neka ne daju protivniku za prijekor.« (1. Tim. 5. 14.) Evo dakle mamilu i požudi lijeka. Ne želiš li biti sirotom ili udovicom, a ti budi krjeposna žena; ili jedno ili drugo, ali k r j e p o s n a moraš svakako biti.

XI.

Svekrva i nevjesta.

Svaka uredna obitelj ima u kući lijep red, jer bez reda nema ni Božjega blagoslova. Tako svaki član u obitelji ima svoju zadaću. O koli je lijepo, milo i ugodno, kad se u kući u ljubavi, slozi i miru

živi! Lijepo zato kaže naša poslovica: »Kad se bratska srca slože, i olovo plivat može„ a nesloga kad zavlada, isto pluto na dno pada.« Ali mili Bože, jesi li samo spomenuo ime svekrva i nevjesta, kao da si rekao: nesloga i kavga, jer ih je malo, koje u ljubavi međusobno živu. A zašto? Svekrva kaže zato, jer danas pilići hoće da su pametniji od kvočke, a nevjesta se opet tuži, da joj je svekrva mušičava i zloćudna, te joj se ne može ugoditi. Ja ne ću ovdje baš dati pravo ni jednoj ni drugoj, samo velim, bude li svaka pazila na svoju zadaću i vršila svoju dužnost, tad će biti među njima iskrene ljubavi i prave sloge.

Nevjesta treba da bude čedna, skromna i razborita; ona treba da uvijek drži na pameti, da je došla u tuđu kuću, u kojoj je mnogo godina njezina svekrva zapovijedala kao majka i prava domaćica. Mlada nêva dolazi u kuću za njezina sina, dakle kao kćerka. Zato kod nas nevjesta zove svoju svekrvu »m a j k o m«. Ako je dakle svekrva majka, mora ju nevjesta kao majku štovati, ljubiti i slušati.

Nevjesta je obično mlada, vjetrenjasta i neiskusna, malo je imala prilike u svom životu, a niti o kućanstvu što naučiti. Stoga treba, da prouči sav kućni red i kućne običaje, te se tomu prilagodi. Lijepo svjetovaše Raguel i Ana svoju kćer Saru, kad se je spremala, da sa svojim suprugom, mladim Tobijom otputuje. Oni se izljubiše i rekoše joj, da svekra i svekrvu sluša i poštiva, muža ljubi, s družinom se lijepo vlada, kućom upravlja i besprijekorno se ponaša. (Tob. 10. 13.) Ovaj lijepi savjet neka svaka mlada nevjesta primi k srcu, pa će tada vladati mir u obitelji, red u kući, a bit će i u ljubavi sa svekrvom.

Slovo Božje govori: »Pred sijedom glavom ustani i poštuj lice starčevo.« I tako mora da bude. Nevjesta mora u kući starije slušati i poštivati, osobito svekra i svekrvu: ta ona im je sada kćerka, a kao kćerki zapovijeda Gospodin Bog, da roditelje, dakle i svekra i svekrvu ljubi i sluša. Ugledajte se

u Rutu. Sv. pismo kaže, da je Noema dva svoja sina oženila. Jednoga s Orfom, a drugoga s Rutom. Nu obe nevjeste ostadoše mlade udovice kao sinje kukavice. Svekrva ih stala nagovarati, da se vrate u svoj rod. Nevjeste su gorko plakale i žao im je bilo rastati se od svoje svekrve. Orfa se jedva povrati, ali Ruta ne htjede nikako. Iza dolaska u zemlju izrajelsku nijesu imale o čemu živjeti. Zato je Ruta išla kupiti klasje za žetelicama Boozovim. A kad je Booz doznao, što je Ruta i kako je svekrvu poštovala, on se s njome oženi. Ali Ruta nije ni tada zaboravila svoje svekrve; ona ju je uvela u svoje bogate dvore, te ju vrlo lijepo pazila i kao svoju pravu majku štovala.

Nevjesta treba da je uljudna i vrlo oprezna na jeziku. Mlado čeljade kadikad izlane koju riječ, a da zla i ne misli, pa se zaplete kao pile u kučine, a stara čeljad su obično osjetljiva, te ih nepromišljena lakoumna riječ jako boli. Ali ni stariji ne smiju da budu mušičavi, pa da traže dlaku u jajetu, nego prije svega moraju biti razboriti i ustrpljivi. Mnoge bo takove uvrede nijesu drugo, nego mladenačka prenaglost. Ne valja dakle praviti od slamke gredu, a niti od mušice vola. Sjećajte se, da ste i vi bili jednoč mladi, pa ste bili neoprezni i vjetrenjasti. Što ćeš od osamnaestgodišnje djevojke, koja još pravo ne zna, što je rad, što li kuća, već je dosada uz krilo majčino bezbrižno živjela kao ptica u zraku, pa niti se je znojila u teškom poslu za svagdanji kruh, a niti ju je teška briga trla. Stari imadu veliko iskustvo. Stari znadu, što je dobro, a što zlo, što je korisno, a što štetno. Zato treba da mladoj nevjesti pokažu lijepim i blagim načinom, što joj valja sve u kući raditi i kako se ima ponašati. Zato sv. Pavao piše Titu ovako: »Starije žene neka živu kao što se pristoji svetim, da ne budu svadljive . . ., da uče mlade, da ljube muževe, da ljube djecu, da budu poštene, čiste, dobre kućanice, blage, pokorne svojim muževima.« Ove riječi treba primiti k srcu. Tako se vladajte, da ne budete imale kašnje razloga na

nevjestu se tužiti. Obično počima svekrva sa nevjestama na mile-lale, a kašnje: crni vraže. Nemojte mladoj nevjesti iz prećerane dragosti svaki posao iz ruke uzeti i sve sami obavljati, jer se time uči na lijenost i bezbrižan život, nego kako uči sv. pismo: »Svakom poniznošću i ljubeznivošću sa ustrpljenjem nastojte jedan drugoga podučiti u ljubavi, trsite se držati jedinstvo u svezi mira.« Tako se ima u kući živjeti. A ustreba li kad i opomenuti, a vi opomenite na shodno vrijeme i na pravom mjestu: blago, milo, ljubezno i na lijep način, ali ne s velikom vikom i bukom, grdnim psovkama i kletvama, jer se vikom zlo samo množi, a ne popravlja. Kad se je nevjesta sa tvojim sinom vjenčala, tada je postala njegovom zakonitom ženom, a ne služavkom, koju po svojoj volji iz kuće otpustiti možeš; a nije ona baš ni tuđinka u kući, nego ova ima po Božjem i ljudskom zakonu svoje zakonito pravo u kući. Sv. pismo ovako hvali dobru ženu: »Tko dobru ženu ima, taj postavlja temelj kući i blagostanju, on je našao družicu i stup, na koji se može oslanjati. Gdje ograde nema, tamo se imanje krade, a gdje žene nema, tamo čovjek sjedi i oskudijeva.«

XII.

Domaćica.

Naša poslovica veli: »Žena tri ugla u kući drži, a muž samo jedan.« I opet: »Ne stoji kuća na zemlji, nego na ženi.« I to je živa istina. Razumna vrijedna domaćica je stožer kuće, oko koje se sve okreće. Domaćica osim što mora biti pobožna i krjeposna, imade dužnosti, koju svaki dan, svaki sat, svaki čas savjesno mora ispunjavati, a u savjesnom ispunjavanju tih dužnosti zrcali se značaj prave domaćice.

Domaćica, kućanica, gospodarica kuće, to je lijepi naslov; kuća je ženino carstvo. Velik je to naslov, velika je to čast, ali i velike dužnosti iz toga

proističu. Zato mnoga mlada domaćica sa strahom preuzima upravu kuće, kad pomisli na tešku zadaću i veliku odgovornost svoju, jer nije šala kućom upravljati.

Žena gospodari u kući, a muž briga se za svagdanji kruh van kuće: danas ore, sutra kopa, sad sije, sad opet žanje i kosi ili koji drugi teški posao obavlja. Radeć tako mora se često za ženu i djecu više puta znojiti. O koliko puta ide na večer trudan i umoran svojoj kući! O kako mu se razblažuje srce, kad nađe doma ljubeznu i umiljatu svoju ženu domaćicu, koja ga željno iščekuje, koja mu veselim srcem u susret dolazi i srdačno ga pozdravlja, pa skida s njegovih leđa teško breme i vodi ga do svog ognjišta, da se do večere sa svojom djecom od trudnog rada odmara! O takvoj vrijednoj domaćici sv. pismo lijepo govori: »Tko će naći ženu jaku? U njoj počiva srce njezina muža... Ona mu odvraća dobrim, a ne zlim cijeloga života svoga... Ona ustaje noću i daje svojim kućanima hranu i svojim sluškinjama jestivo... Svoje ruke pruža na teški posao i prsti joj predu vretenom... Pazljiva je na korake svojih kućana i kruha ne jedu besposleni. Podižu se njezina djeca i preblaženom ju zovu, i muž njezin tatakođer ju hvali.« (Posl. 31, 10.)

Dakako, takova revna, pobožna i uzorna žena je prava domaćica, ona je ures muža svoga, koja uvijek u ljubavi i slogi živi sa svojim mužem, zato u kući sve cvate, sve uspijeva i sve napreduje.

Vrijedna domaćica rano rani, pa dvije sreće grabi: kuću uredi i svakomu svoj posao odredi.

Dobra i valjana kućanica brine se i za marvu. Kakva bi to bila Hrvatica domaćica seljanka, koja ne bi marila, pazila i nadzirala svoje krave i blago, da krave svojedobno dobiju tečnu i dostatnu hranu? Gospodarica, koja želi od svojih krava dobro mlijeko dobiti, daje im dobro sijeno, mlaki napoj, repu i krumpir; ona im daje svaki treći dan lizati soli i drži svoje krave čiste, da ih je milina gledati.

Dobra kućanica brine se i za perad. Narodna

poslovica kaže: »Žalosna kuća, gdje kokoši nema.« Svaka prava seljanka nastoji, da othrani u svom oboru krasnih kokoši, pilića, gusaka i pataka. A takva vrijedna domaćica, kojoj je dvorište puno raznovrsne živadi, ne će tako lako doći u neprilìku, što će jesti, čim li će gosta i prijatelja dočekati. Ona također znade, da može za perad i jaja lijepa novca dobiti.

Ima riječ: »Ženskomu poslu nigdje kraja.« Tako je. Čestita gospodarica, kojoj je stalo do obitelji svoje i do svoga kućnoga napretka, imade uvijek pune ruke posla. Ona se brine i za povrće, te ima svoj dobro uređeni vrt. Kolika je to dika za gospodaricu, kad joj je vrt pun svakovrsnog povrća! Dobra i vrijedna domaćica ima u svom urednom vrtu svake vrsti zelja, salate, luka, graška, krumpira itd., a to sve za potrebu kuće.

Vrijedna domaćica zna, da je čistoća pô zdravlja. Stoga ona urani zorom, umiva i počešlja se, da joj oči vedro i veselo gledaju ovaj lijepi svijet. Zatim pripravi čiste vode u zdjeli za muža i za djecu; ona ne da, da joj ijedno dijete ili služinčad bude neumivena i nepočešljana. Tako pripravi na večer ljeti vodu, kad radnici s polja doma dođu, da se od teška znoja i prašine operu. Prava domaćica kao što je ona uvijek u čistoj odjeći, tako nastoji, da joj je muž također čisto odjeven. Ali na žalost, ima mnogo naših seoskih domaćica, koje su same gnjusne i nečiste, a djeca neoprana i zamazana tako, da ti se vlasi na glavi ježe. Hvala Bogu, vode ima svagdje dosta, pa znaj, draga domaćice, da je voda najbolja kumica. Stoga peri, krpaj, šij i svu kuću drži u redu i čistoći, a osobito sebe i svoga muža, kao i djecu svoju.

Pobožnost i molitva ženi je kao prirođena. Ne možeš ni pomisliti domaćice vrijedne, a da nije i pobožna. Nepobožna žena čini mi se neki izrod. Pravoj domaćici je pobožnost i molitva nada sve. Zorom diže se ona i prvi pogled upravlja k nebu. Prekrsti se i moli pobožno jutarnju molitvu, odluči

da će dan u svemu dragom Bogu posvetiti. Misli vazda, da je službenica Božja, pa da tako dragi Bog hoće, te si svoj svagdanji kruh zaslužuje poštenim radom. S molitvom počimlje, a s molitvom i svršava dan. Crkvena zapovijed nalaže, da se u godini barem jedan put svaki katolik ispovijedi i pričesti i to o Uskrsu. Nu pobožna i krjeposna domaćica ne zadovoljava se samo time, već ona češće prima ove sv. sakramente. Domaćica, prava kršćanka ide barem svaki drugi mjesec na sv. ispovijed i pričest, a osim toga u vanrednim slučajevima kao n. pr. kad se nada postati majkom, na koji blagdan Gospin ili kada se dobiva obilno oproštenje.

Vrijedna domaćica u kući uvijek dobar izgled daje. Ako je u trzi nevolji, u jadu i vaju, ona ide srcem k Isusu i traži utjehe i pomoći u svetotajstvima, naročito u presv. oltarskom sakramentu. A ljubezni Spasitelj, koji je plačućoj udovici u Naimu sina oživio, koji je na molitve i suze sv. Monike sina joj Augustina obratio, koji ni molbe žene Kananejke nije odbio, ne će doista ni njezino skrušeno i ponizno srce odbaciti, nego će ju rađe uslišati, kako je on sâm kazao: »Koji žeđa, neka dođe k meni i neka pije.« (Iv. 7. 37.) I opet: »Dođite svi k meni, koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas upokojiti.« (Mat. 11, 28.)

U svakoj obitelji mora se osobito nedjeljom i svetkovinom s dragim Bogom razgovarati. Nije dosta k svetoj misi ići, nego valja slušati i svetu propovijed. Mudra domaćica zna tako lijepo u kući sve rasporediti, da svi nedjeljom i svečanim blagdanima u crkvu idu i vrše Božju i crkvenu zapovijed, jer to donosi obitelji obilan Božji blagoslov. Ona još pazi, da djeca i služinčad taj dan ne idu u krčmu ni u druga zločesta društva. Moja dobra majka, koja još živi, a osamdeset joj je godina, **nije mi nikada** dopustila, da se u komšiluku sa raskalašenom djecom igram i klatarim. Naredila bi mi, da toliko krunica na dan izmoliti moram, a jao bi ti ga bilo meni, ako bi to zanemario; bilo bi prutu posla.

Vrijednu i krjeposnu domaćicu resi napokon osobito strpljivost. »U ustrpljivosti ćete, veli Gospodin Isus, spasiti duše svoje.« Tako kaže i naša riječ: »Strpljen spašen.«

Ako dakle naše domaćice budu vrijedne i krjeposne, bit će nam tada i narod vrijedan, uzoran i krjepostan. Lijepo se zato kaže:

Kakvo stablo i rod 'naki,
Kakve majke, narod taki.

XIII.

Bolesnik u kući.

Mudri Sirah veli: »Bolje je, da je čovjek siromašan, a uz to krjepak i zdrav, nego da je bogat, a boležljiv. Zdravlje i snaga vrjednija je od zlata, a zdravo tijelo veće je blago, nego najveće imanje. Nema bogatstva na svijetu, koje bi se moglo prispodobiti zdravlju, niti veselja, koje bi više vrijedilo, nego veselo srce.« (Sir. 30. 14—16.) U tom smislu lijepo kaže i naša narodna riječ: »Zdravlje je najveće blago.«

Zdrav razum i pošteno srce u zdravu tijelu, to ti je dragocjenije blago, nego sve zlato i biser cijeloga svijeta; jer bez zdravlja nema ugodna života, nema radosti, nema veselja. Tko je zdrav, on je zadovoljan s malim, makar on živio o suhu kruhu i o vodi. Lijepo zato veli naša poslovica: »Tko je zdrav i voda mu je slatka.« Zdravlje je dakle najveće blago na ovomu svijetu; stoga se pozdravljamo krasnim pozdravom: »Zdravo, brate! Zdrav, prijatelju! Da si mi zdravo! Zdravlje ti cvalo! Zdravstvuj!«

Jest to tako. Ali nije svaki čovjek sretan, da uvijek uživa lijepo zdravlje. Puno je dana u godini. Iza lijepih ugodnih dana dođe i crna zima. Dođe vrijeme, pa i najzdravijega čapa čapi i oboli, a njegovi ga ukućani ne dvore kako treba, nego ga za-

puste tako, te mu se bolest produlji, jer nema one pomoći, po kojoj bi mogao ozdraviti. Liječnika ne će niti da pozovu, ili će ga tek onda pozvati, kad je duša već na vrh jezika i smrt blizu, a često u takvoj nevolji nema čim da se bolesnik okrijepi, ili mu se nude takova jela, koja mu veću muku i bolest zadaju, dok napokon u velikoj nevolji ne umre baš zato, što nije imao nikakve njege ni pomoći.

Život je čovječji neprocjenjive vrijednosti i nema toga blaga, kojim bi ga nadoknadili. Zato ti je prva i sveta dužnost, da u slučaju, ako kućno čeljade oboli, skočiš se na noge, te se svojski zauzmeš ne žaleći truda, požrtvovnosti ni troška, samo da bolesniku pomožeš i život mu spasiš. Pa sve ako ti trud ostane bezuspješan, te bolesnik uza svu tvoju njegu umre, to ti je savjest mirna, jer nema ljepše utjehe srcu od uvjerenja, da si dužnost svoju ispunio. Zar ne bi bilo grozno i nečovječno, kad bi te duša pekla i karala kroz cijeli tvoj život, da je s tvoga nemara i nemilosti smrt pokosila život tvoga roditelja, brata, sestre ili ukućanina?

Nema zaista Bogu ugodnijega i povoljnijega djela milosrđa, nego nevoljne bolesnike njegovati i pohađati. Zato Spasitelj govori: »Bolestan bijah i pohodiste me.« Stoga su svi sveci i svetice Božje svom pomnjom i brigom bolesnike njegovali i pomagali, tješili i dvorili. Piše sv. Jerolim, da je velika i plemenita gospoja rimska, imenom Fabiola, kći sv. Pavla sve svoje bogatstvo uložila za bolesnike, te je gubave i druge svakovrsne kužnom bolešću zaražene nemoćnike na svojim vlastitim plećima nosila u bolnicu i grdne im rane prala i čistila. Sv. Ludvik, kralj francuski, sâm je dvorio bolesnike. A sv. Elizabeta, kćer kralja ugarskoga, potrošila je sav svoj novac za njegovanje bolesnika, a uz to je ona kroz cijeli svoj život neprestano dvorila bolesnike, rane im vidala, čistila i zavijala. Sv. Odvardo, kralj engleski, našao je gubavca na putu, pa ga je na svoja pleća ukrkio, u svoju ga kuću donio i u svoj krevet položio. Ovako su činili ovi i drugi sveci i ugodnici

Božji, a kako ti činiš bolesnom svom kućaninu ili bližnjemu? Za sve se više staraš, nego li za bolesnika, okrećeš glavu od njega i govoriš: »Bog zna, što mu fali, ozdravit će, ako mu je suđeno!« Zapustiš ga sasvim; po čitavi dan leži gdje u kutu na drvenu odru, kuka sam samcat tako, da ga nitko i ne pregleda ili čim god ne posluži ili ponudi. Ako ga i pohodiš, ne ćeš da ga poslužiš, razgovoriš, utješiš i njeguješ, nego ga još uplašiš i rastužiš, govoreći mu: »Kume, gotov si! — O kako si, moj brate, propao! — Majko, je li ti žao umrijeti?« Ovakav ili sličan govor ne samo da ne vrijedi šuplja boba, nego se još bolesnik plaši i ožalošćuje. Zato treba da se svakako ovakova govora kaniš, a sva moguća sredstva upotrijebiš, da bolesnika pomožeš, tješiš i razgovaraš.

Teško, dà vrlo teško griješiš u toj stvari svojim nemarom, nebrigom i nerazumom, jer tvojim nestaranjem i ludim običajem zapuštaš bolesnika odmah s početka u najodlučnijim časovima, pa kad mu je duša već na vrh kotlenica, onda kukaš i svakoga kriviš, a najviše liječnika, što ga nije spasio od smrti. Nikada ne kažeš, da ti je bolesnik umro zapušten i zanemaren.

Ne budi dakle tvrdoglav i šuplje glave, ili kako narodna rečenica kaže: »Pun mudrosti kao samar svile.« Nego se daj razlogu, savjetu i nauci mudrih ljudi, osobito liječničkom propisu. Je li ti dakle ukućanin obolio, ne zapuštaj ga, nego mu pomozi i liječnika pozovi. Bog je rekao: »Pomozi se, čovječe sâm, pomoći ću ti i ja.« I sv. pismo lijepo ti govori: »Poštuj liječnika... Svevišnji stvori na zemlji razne ljekovite trave, a pametan čovjek znat će se njima poslužiti na svoju korist.

Nu još je žalosnije, kako mnogi ukućani malo se brigaju oko spasa duše svoga bolesnika. Mnogi utuve ludu misao u svoju glavu, da će doista umrijeti, ako pop k njemu dođe i svetotajstvima ga okrijepi. Zato se zateže sa ispovijedi i svetom pričesti, a osobito sa svetim zadnjim pomazanjem, a kućani

ga još k tomu pomažu, govoreći: »Tko bi mu to smio spomenuti? Joj, kako će se prestrašiti, ako svećenik k njemu dođe!«

Ako tako govoriš i ne ćeš da svoga bolesnika, koji je na smrtnoj postelji, nagovaraš, da se s Bogom pomiri, ti si ubojica njegove duše, sličan si čovjèku, koji ne će da opomene slijepca, koji ide ponoru ili u duboku vodu. Zašto dakle ne bi rekao bolesniku, da se s Bogom izmiri i pripravi na smrt, kojoj i onako nitko ne uteče? Izmirivši se s Bogom, postat će mirniji i spokojniji u duši i na tijelu, pa će mu se i zdravlje brže i lakše povraćati. Car Trajan veliko milosrđe pokaza u ratu ranjenim svojim vojnicima. Kad je na bojnom polju pohodio ranjene vojnike, opazi, da nemaju svi dovoljno zavoja, svuče sa sebe svoju carsku haljinu, izreza ju na više komada, te rane svojim vojnicima zavije. Ovo djelo milosrđa bijaše veliko, ali ne bijaše to djelo milosrđa, koje kršćani imaju činiti, za koje se daje kraljevstvo nebesko, jer je ovo djelo poteklo iz naravnoga milosrđa. Ti kad pohodiš bolesnika, najprije mu iskaži djelo kršćanske ljubavi i gledaj, da se s Bogom pomiri sredstvom svetih sakramenata, a uz to ga njeguj, tješi i razgovaraj. Ovako čineći Isukrst će te blagosloviti i dat će ti svoju svetu pomoć i milost, te ćeš biti sretan na zemlji, a u nebu ćeš imati vječnu plaću.

XIV.

Ožalošćena obitelj.

Svetoj Katarini sienskoj jednoč se ukaza Isukrst, držeći u svakoj ruci po jednu krunu. Jedna je bila od zlata i bisera, a druga od trnja i drače. Obje krune pruži Gospodin Isus umiljatim pogledom svojoj zaručnici i reče joj: »Biraj po volji!« Katarina bez oklijevanja uze trnovu krunu i prigrli ju rado i objeručke, a onu od zlata i bisera ne htjede ma niti pogledati.

Kad bi koji zaručnik svojoj zaručnici prije vjenčanja pružio dva vijenca: jedan od bisera i lijepog cvijeća, a drugi od trnja i čička, veleći: »Biraj!« Ne znam, bi li se ijedna našla, koja bi uzela vijenac od trnja. Više ima žalosti, nego radosti, jer sva zemlja niče trnjem i korovom. Suze na lijevo i na desno: jauk, lelek, plač, nevolje i žalosti, to je čovječja baština. Mi smo u dolini suza. Sve vrijeme, što živimo u ovoj suznoj dolini, nije drugo, nego jezero patnja, putovanje kroz trnje i šikarje u nebo. Isus je put. U ovom trnovitom životu punu tuge i čemera, jada i vaja, ne možeš nikako drugim putem u nebo doći, nego kroz patnje po Isusu. »Nitko ne dolazi k Ocu, nego po meni.« (Iv. 1. 7.) Dakle je za svakoga čovjeka, za svaki stalež i za svaku obitelj glavna i potrebita stvar, da svojevoljno skuči vrat, uprti na vlastita svoja pleća križ i nasljeduje Krsta: »Ako tko ne uzme križ i mene ne nasljeduje, ide u tminama«, veli Spasitelj. (Mat. 10. 16.)

Ako koju kršćansku kuću ili obitelj snalazi žalost, znak je, da je u milosti Božjoj, jer su nevolje znak milosti i ljubavi Božje. Ta to i sam kažeš: »Koga Bog ljubi, onoga i kara.« I anđeo Rafajel rekao je Tobiji: »Jer si bio Bogu mio, bilo je potrebito, da budeš kroz nevolje iskušan.« (Tob. 12. 13.) Svi sveci i svetice Božje uvijek su držali za dokaz osobite ljubavi Božje, ako je Gospodin poslao na nje kojekakve žalosti. Sv. Pavao veselio se je u svojim nevoljama. »Prepun sam utjehe i u obilju radosti u svoj nevolji našoj.« (2. Kor. 7. 4.) I apostoli su se veselili, što su mogli radi Isusa trpjeti. Pa zar da se u kršćanskoj kući ništa ne će trpjeti? »Trpež kuću uzdrži«, kaže naša riječ.

Kad nevolja čovjeka pritisne, kad ga teški jadi snađu, ili teška bolest mori, tad obično i najobjesniji postane krotak i miran kao janje. Duh sveti kaže, da teška bolest umiri i rastrijezni dušu. (Crk. 31. 2.) I David zaboravi na Boga, ali čim ga stiže pokaranje, opet se obrati Gospodinu Bogu. »Dan i noć teško počivaše ruka tvoja vrh mene, zato sam se u

svojoj bijedi obratio«, vapijaše on. (Psal. 31. 4.) Kraljić evanđeoski bijaše još nevjernik, kad je Gospodin pohodio sina njegova teškom bolešću, pa što se dogodi? Otac u svojoj bolesti leti k Isusu i traži pomoć, te je našao u Isusa ne samo milost, nego i svetu vjeru.

Svak, ma bio on niskoga ili plemenitoga roda, bogat ili siromah, kralj ili papa, treba da trpi u ovoj dolini suza. Gospodin Isus trpio je od betlemskih jaslica do smrti križa. On ti je dao primjer. Dakle tako on hoće i zapovijeda. Sv. Franjo asiški običavaše reći: »Ne mogu pojmiti, kako može čovjek prionuti za slastima i lastima svjetovnim, kad je sve prolazno i nestalno?« I zbilja, mi danas gledamo mirisavu ružu, koja se tek raspupčila, veselimo joj se i njome se kitimo; danas se trudni odmaramo u hladu orijaškoga hrasta; danas gledamo onaj veliki sjajni grad i čudimo se veličanstvenim njegovim dvorovima; danas gledamo onog bogataša, kako se valja u svili i kadifi, dvorovi mu odlijegaju cijukom, smijehom i igrom tih zemaljskih raskošnika; danas gledamo mladića kano bosiljka u bostanu, crvena kao ružica, jedra kao drijen, zdrava kao lava i zorna kao rumena jabuka, koga svatko miluje i grli. A sutra? Ona je ruža uvenula i opala, ofurena jakom žegom ili ljutim mrazom; onaj orijaški hrast usahnuo je, izglodan je crvićima, što se zalegli u njegovoj srčiki; onaj sjajni grad požarom ili potresom, vojskom ili vodom porušen je; onaj se bogataš potuca od nemila do nedraga, jer je spao na prosjački štap; onaj napokon zorni mladić već je suh i blijeda lica, osušena tijela, a tlo mu se izmiče ispod nogu, dok konačno ne padne, lale, pod ledinu mlad kao biser-rosa. Lijepo zato kaže mudri Salamon: »Sve je taština i sama taština, osim Boga ljubiti i njemu služiti.«

Ponajviše matere moraju u obitelji trpjeti, jer je sam Bog još u raju ženi rekao: »U boli rađat ćeš djecu svoju.« One ne samo da moraju raditi, služiti i zadovoljavati svakoj želji, a često i svakomu hiru svoga možebit mušičavoga muža, već i s malenim djetetom u kolijevci na glavi ili na djelo u polje, pa ondje od zore do mraka raditi. Često puta mnogo trpe i zbog neposlušne djece. Znajući za sve ove tegobe matera seljakinja valja nam priznati, da su prave robinjice i patnice.

Nego na žalost, ako se pojavi bolest ili koja druga nesreća u nekim seoskim obiteljima, kao krađa ili marvinska pošast, idu k vraču ili vračarici, ciganki ili gatalici, koji su mrski Gospodinu, pa im se prijeti ovako: »Čovjek ili žena, u kojima bi bio duh vračarski ili gatarski, neka se pogube, krv njihova na njih.« (Lev. 20. 27.) Stoga Mojsija narodu izraljelskomu reče: »Neka se nitko ne nađe, koji bi pitao vrače, jer je to mrsko Gospodinu.« (5. Moj. 18. .10.)

U svakoj dakle žalosti uteci se Bogu, uteci se i Mariji. Lijepo zato kaže sv. Bernardo: »Tražimo pomoći kod Boga, ali tražimo ju po Mariji, jer od pamtivijeka nije se čulo, da nije bio uslišan, koji je pobožno molio za pomoć majku Božju.« Ako ti se u kući teška bolest pojavi, ako ti muž, žena ili koje milo dijete teško oboli i umre, ili dobiješ iz svijeta crni glas, da ti je sin na vojski poginuo, ili brat u dalekoj Americi preminuo, ili te napokon kakova druga žalost u obitelji snađe, a ti zaroni duhom u muku i smrt Isusovu! Promisli samo, kako je gorko moralo boljeti bl. dj. Mariju, kad su njezina božanskog sina svezali, zaušnicama udarali, u lice pljuvali i nevina na smrt osudili! Može li se tvoja tuga i bol izjednačiti s tugom i žalosti prečiste Majke Božje? Njezino je srce pucalo od gorke tuge i žalosti, gledajući, kako joj ljubezni sin pod teškim križem pada, kako mu trnovu krunu na glavu nabijaju, ruke i noge čavlima probadaju i na križ pribijaju! Zato u svakoj žalosti uteci se presvetoj Mariji; ona ne samo može, nego i hoće ti pomoći. Sv. pismo kaže: »Blago onima, koji čuvaju njezine puteve. Tko nju nađe, naći će život i primit će spasenje od Gospodina. Sveti Efrem govori ovako: »O Marijo, majko Boga moga, ti si kraljica neba i zemlje,

ti si utjeha žalosnih, ti ufanje nevoljnih, ti si blaga, mila i slatka majka naša.« A sv. Bernardo opet veli: »Ako budeš Mariju slijedio, ne ćeš zaći s puta; ako budeš na nju mislio, ne ćeš imati tuge na srcu, a niti ćeš u žalosti duhom klonuti.« Ako te dakle snađu teški jadi i pritisnu goleme žalosti, ne kloni duhom, nego upravi svoj pogled križu i misli na Mariju pod križem, i znaj, da je ona bila najžalosnija majka od svih matera.

XV.

Psovka i kletva.

Zbog nijednoga drugoga grijeha ne ću ovdje koriti naše kršćanske kuće ili obitelji, nego zbog proklete psovke i kletve, jer se taj troskot, ta crna kuga i rak-rana uvriježila u našim kućama tako, da ne znaju nikakva rada početi ni dočeti, ako se ne ori psovka do nebesa. A što je psovka?

Psovka je najveći, najstrašniji i najsramotniji grijeh za svakoga čovjeka, za svaki stalež i svaku obitelj. Kuća, u kojoj se Bog psuje, vražija je i vrag u njoj kraljuje. Tko Boga psuje, pravi je i živi vrag u ljudskoj puti. Sličnih ljudskih vragova ima u selu i varošu, u kući, u dućanu, u radionici, na polju i livadi, u javnom uredu, na kopnu i na moru. Sve je i sve okuženo ovom crnom duhovnom filokserom.

Britki mač srce ti para, kad čuješ, kako se od zore do mraka kô iz hambara siplje psovka proti Bogu i njegovim svecima! Čudo, da krvavo kamenje ne pada na nas! Psuje malo i veliko, bogat i siromah, seljak i gospoda. Dijete još tepa, ne zna se upravo još ni opasati, a riga užasne psovke, da ti se vlasi na glavi ježe, a to ne biva samo u jednom mjestu, selu ili varošu, nego posvuda. »Kud se god makneš, brate, svud te psovke danas prate; svatko psuje Boga svoga, ne boji se od nikoga.«

Tuga i čemer, žalost i prokletstvo čeka svaku onu kuću, u kojoj se psuje. Sv. pismo kaže: »Čovjek, koji mnogo psuje, ne će mu bič ostaviti kuću.« (Crk. 23. 12.) I to je živa istina. Ta mi eto često čujemo, da se je sad u ovom, sad u onom mjestu osjetio jaki potres, i da je nanio silne štete. Sad opet čujemo, da je led ili suša, oluja ili povodanj, filoksera ili peronospora, ova ili ona nepogoda ljetinu odnijela. Sad opet čitamo, da se je sad amo, a sad tamo koja kužna bolest pojavila i od nje mnogo svijeta pomrlo. A komu nijesu poznati crni biči i nevolje, koje i našu milu hrvatsku domovinu taru? Zašto ona obitelj danomice sve to više propada? Zašto u ovoj kući nema mira, ljubavi ni Božjeg blagoslova? Zašto opet od one druge kuće ne će da se bolest i smrt odaleči? Zašto, ako ne radi proklete psovke? Nije to moje mnijenje, već nas to uči veliki naučitelj sv. Jerolim: »Radi psovke dolazi na ovaj svijet i glad i potres i kužne bolesti.« A sv. Bonaventura kaže: »Koliko god puta čovjek opsuje, toliko se puta baci kamenom na Boga, te izazivlje Boga, da nas kara.«

Čovjeka skroz trnci prođu, kad vidi i čuje, kako se je, na žalost, u mnogim našim kućama psovka udomaćila, te bez nje ne mogu ni ručati, ni večerati, a niti u krevet leći, ustati se, djecu primiriti, niti ikakova posla začeti i dovršiti. Kad čuješ ovakove psovače, gdje psuju Boga, Isusa, Mariju, anđele, svece i svetice Božje, i nehotice pomisliš, da su to kuće poganske, a ne kršćanske.

Ni pô jada, da psuju samo Turci i nevjernici. Ali kršćani, koji su zadojeni mlijekom duhovnim svoje svete majke crkve, kako se usuđuju pljuvati na Boga pravoga i živoga, pred kojim nebo i zemlja i sva stvorenja systemdršću? De, kaži mi, molim te, tko je taj goso, taj junak, taj vitez, koji se diže proti Bogu vojskâ, koji potopi Faraona, a preko Gedeona silne neprijateljske vojske porazi, koji je Lucifera i zle duhove u pakao strovalio, a svijet potopom vodenim uništio, te Sodomu i Gomoru ognjem u prah obratio?

Baraba, smrad čovjek i crv si njegov, eto tko se usuđuje grditi Boga svoga. Sva stvorenja hvale svoga stvoritelja. Ptice u zraku, ribe u vodi i crvići, koji u travi plaze, Bogu hvale daju, samo jadni kukavni čovjek, koga je dragi Bog malo manjeg od anđela učinio, psuje i grdi svoga Stvoritelja, grdi i psuje križ i muku svoga Spasitelja, te iz svoje duše tjera Duha svetoga utješitelja. A kako Bog zarad psovke teško kazni, čuj, što kaže sv. pismo i sv. oci. Jedne noći anđeo Božji ubi 185.000 vojske kralja Senakeriba radi psovke. Okrutni kralj Antioh bio je veliki psovač, ali nije izbjegao pravdi Božjoj. Gospodin Bog udari ga gubom od pete do glave, pa ga crvi živa rastočiše i u velikim mukama umre na zgražanje cijeloj vojsci. (2. Mak. 9. 9.) Na njemu se je baš ispunilo slovo Božje: »Čovjek, koji grdi Boga, nosit će grijeh svoj.« (3. Moj. 24. 15.) Nije bolje svršio ni bezbožni Nestorije. Kaže se o njemu, da je živ sagnjio i crvi mu opaki jezik živu rastočili, jer je grdio Isukrsta i njegovu presvetu Majku. A jednoč je molio pobožni francuski kralj Ruberto za svoj narod, da mu Bog povrati mir. Kad u molitvi čuje glas: »Jok, ne ćeš imati mira u svom kraljevstvu, dok u njemu ne iskorijeniš psovku.« Isto tako ne može biti mira ni blagoslova u kršćanskim kućama, gdje se psuje. Sv. Pavao kaže, da psovači ne će vidjeti lica Božjega. »Psovka je gotova smrt«, veli sv. Ambrozije. A sv. Augustin govori: »Svaki psovač ubija svoju dušu i ruši temelje svoje vlastite kuće.« Sv. Jerolim uči napokon ovako: »Ako se mnoga zla dadu popraviti i zaboraviti, psovka ne zaslužuje nikakva smilovanja.«

Otac si, majka si, domaćin si, o pazi, molim te, što tvoje milo dijete izgovara. Pogledaj često na jezik svoje čeljadi u kući, pa nađeš li, da je okaljan kojom psosti, odmah stani tomu na put, pokaži svoj brk, da si starješina, te daj tomu shodna melema. Ne bude li na taj način lijek koristio, nego i nadalje ukućani i djeca budu psovala, onda poslušaj sv. Ivana Zlatousta: »Udari svoje dijete po ustima i desnica će se tvoja zato posvetiti.«

Sin si, kćerka si, a tvoj kućni domaćin ili roditelj možda grdno psuje. Dijete drago, molim te i zaklinjem, da paziš, te im s tvoje strane ne daš povoda, a onda ti u velike preporučujem, da ih u toj duhovnoj potrebi pomogneš. Preporuči ih presvetom Srcu Isusovu i preslatkom Srcu Marijinu. O koli je Bogu milo i ugodno, kad djeca mole za svoje roditelje, te su često uslišane njihove pobožne molitve! Jedna djevojčica više je puta čula psovke svoga oca; ozlovoljila se njezina nevina duša, te će pouzdano upitati majku: »Majko mila, živa mi bila, reci mi pravo, da li otac moli ikada »Očenaš«?« Jednog dana spazi djevojčica sama, da joj otac moli »Očenaš«, a malo kašnje ga čula, gdje opet užasno psuje. Pristupi k njemu nevina djevojčica, pa će mu: »Ti si, dragi tata, čas prije molio i nazvao si dragoga Boga svojim ocem!« »Da, odgovori otac, a zašto me to pitaš?« Na to će ona: »Kako može biti Bog tvoj otac, kad ga onako grdiš i psuješ? Ta ja bih se sramila tebe zvati svojim ocem, kad bih te, ne daj Bože, samo jednom tako ružno opsovala.« — Otac se zasramio, ne reče ni slova, ali mu je bila usvijesna.

Gospodar si, sluga si, o koliko možete jedan na drugoga uplivati! Gospodar ne smije trpjeti, da mu sluga psuje, jer ako mu s jedne strane svojim radom pomaže i koristi, s druge mu strane nesreću i prokletstvo Božje navlači na kuću i obitelj, na tor i obor, na stanje i imanje. Sluga nasuprot neka zgodno i ljubezno opomene svoga gospodara, te mu slobodno reče ovako: »Dragi gospodaru, ti psuješ Boga, gospodara neba i zemlje, a reci mi iskreno, bi li ti bilo drago, da ja opsujem tebe? Psuješ i grdiš također i njegove svece, a da bih ja opsovao koga od tvoje obitelji, ili kojeg tvoga prijatelja, reci mi, molim te lijepo, bi li me trpio?«.

Očisti, brate, svoju dušu od grdne psovke, kao

i od svakoga drugoga grijeha. Iz svoje kuće istrijebi smetljište svake vrsti psovke, često u duhu poniznosti (Dan. 3. 39.) uzdigni k nebu pamet, uzdahni i reci:

»Ja se kajem, Bože mili,
»Od svakoga grijeha moga,
»Moje srce gorko cvili,
»Jer uvrijedih tebe, Boga!«

Kako su vam god muškići navični psovki, tako su nam, na žalost, ženskice odane proklinjanju. A sv. Pavao čisto kaže: »Tko proklinje, ne će posjedovati kraljevstva Božjega.« Ali dandanas roditelji prvi kunu svoju djecu, a djeca roditelje, brat sestru, a sestra brata, muž ženu, a ova opet muža, susjed susjeda, seljak seljaka, tako te se po vas dan na sva usta viče: »Bog te prokleo, grom te ubio, muka te Isukrstova sapela, vrag te odnio, strijela te Božja ubila, stotina te đavola odnijelo, da je upravo strahota slušati.« Za ovakove kletve vratit će Bog prokletstvom. Davno je kazano: »S mjerom, kojom se zajimlješ, bit će ti vraćeno.« A nu čuj, što Duh sveti govori: »Blagoslov očev utvrđuje kuću sinova, a prokletstvo materino iskorjenjuje temelje.« (Crk. 3.) Poslušaj, što još govore sveci Božji o kletvi. Sv. Jakov apostol (3. 9, 40.) kaže: »Jezikom hvalimo Boga i jezikom proklinjemo ljude, koji su slika i prilika njegova. Hvala i kletva izlaze na jedna usta. Ali, braćo, tako to neka ne bude.« Sv. Augustin veli: »Ne kunimo jezikom našim, koji je stvoren na slavu i hvalu Božju.« A sv. Jerolim govori: »Tko proklinje pravednika, vrag je pakleni.«

Ovo si zapamti, osobito ti majko, koja ne znaš ni kuće izmesti, ni kokoši išnuti, a kamoli djecu primiriti, a da ne proklinješ, pa ta tvoja kletva može ti lako na glavu pasti. Zar ne čuješ, kako Gospodin Bog dovikuje, da je već svoj mač povadio, da je

luk svoj napeo i pripravio, a strijele svoje gorućima učinio? Zar ti je baš tako srce otvrdilo, pa da ne haješ za ono, što je Gospodin Bog rekao: »Tražit ćete me i ne ćete me naći, u grijesima ćete svojim umrijeti?« Ili zar ne vjeruješ, da je Bog vječna istina, koja ne može prevariti? Ili zar ti nije poznato, da će nebo i zemlja proći, ali riječi Božje ne će nikada.

Još bih ti imao o tomu govoriti, ali bojim se, da ti ne dosadim, rađe ću završiti. Samo te molim, poslušaj me, što sam ti kazao, pa ćeš vidjeti, kako će dragi Bog sve blagosloviti.

Prije nego zaključim, reći ću ti napokon posljednju riječ, što ju je Mojsija upravio narodu izrajelskomu pred svoju smrt. Taj sveti starac, kad je doveo svoj narod do obećane zemlje, sakupi oko sebe sva plemena izrajelska. Zatim još jednom opomenu i dozove u pamet onom prevrtljivom narodu mnogobrojna čudesa, što mu ih bijaše Bog učinio: oslobođenje iz Egipta, prelaz preko crvenog mora, vodu izvedenu iz stanca kamena, manu, što je s neba padala i zakon, što mu ga je dao. Onda opet pročita taj sveti zakon i proreče sreću i blagoslov, budu li vjerni, a nesreću i prokletstvo, prestupe li taj sveti zakon. Napokon završi ovim znamenitim riječima: »Sinovi izrajelovi, nebo mi je i zemlja svjedokom, eto sam stavio pred vas život i smrt — na vama je izbor.«

I meni je, moj dragoviću, nebo i zemlja svjedokom, da sam ti stavio pred oči sreću i blagoslov Božji, okaniš li se psovke i kletve kao i drugih teških mana i poroka, inače neizbježiva propast zijeva ti pred očima — na tebi je izbor!

Ti, dragi brate, koji si može biti duboko pao i zalutao, ajde poput rasipnoga, ali sviđenoga sina, srcem k Isusu, koji će ti izaći u susret i ljubezno te u svoj naručaj zagrliti. A da to postigneš, okoristi se mogućim zagovorom bl. Dj. Marije i još zazovi u svoju pomoć njezina prečistoga zaručnika sv.

Josipa kao također i poglavice apoštolske sv. Petra i Pavla i sve svete i svetice Božje, koji će ti zaista pritrčati u pomoć, pa ćeš se ostaviti hude psosti i kletve kao i svakoga drugoga grijeha, stajat ćeš čvrsto sa svetom majkom crkvom, vršit ćeš točno Božje i crkvene zapovijedi, vježbat ćeš se osobito u bogoslovnim krjepostima: vjere, ufanja i ljubavi. Isto tako ćeš se vježbati u stožernim krjepostima: razboritosti, pravednosti, trijeznosti i jakosti, te ćeš ići stazom kršćanskoga života, duša će ti biti mirna i spokojna, djeca dobra i poslušna, obitelj sretna i Bogom blagoslovljena, a u kući, u toru i oboru sve će ti cvasti u milju i obilju Božjemu.

U to ime, čitatelju dragi, srdačno te pozdravljam:

HVALJEN ISUS!

Sadržaj.

